Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ:
ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ
ШАЪБОН, 18-КУН
ШАМСИЙ
1369 ЙИЛ
ҲУТ, 15-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган • 1991 йил 5 март, сешанба, № 45 • НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

Референдум: нима учун овоз берасиз?

УМИДБАХШ КУН

Мамлакатимиз халқларининг тақдирини белгилайдиган тарихий сана — СССР референдуми кун сайин яқинлашмоқда. Қорақалпоғистон Совет Жумҳуриятида ҳам бу муҳим сиёсий воқеага қизғин тайёргарлик кўрилмоқда.

Рўзномамизнинг Қорақалпоғистондаги ўз мухбири Г. Матёқубова СССР референдуми ўтказувчи Қорақалпоғистон Совет Республикаси марказий комиссияси раиси Қ. Б. Бекчонов билан учрашиб, Бутуниттифоқ референдумини ўтказишга тайёргарлик ҳақида суҳбатлашди.

— Қаллибек Бекчонович, СССР референдуми сиёсий ҳаётимизда янгилик эканлиги учун ҳам унга тайёргарлик жараёнида қийинчиликлар бўлиши табиий, шундай эмасми!

— Дарҳақиқат референдум ўтказиш тажрибаси йўқлиги, тайёргарлик учун ажратилган вақтнинг қисқалиги бирмунча қийинчиликлар туғдирди.

Тарихий аҳамиятга молик сиёсий тадбирни ўтказиш бошқа жумҳуриятдаги каби Қорақалпоғистонда ҳам халқ депутатларига сайлов ўтказувчи Марказий сайлов комиссияси зиммасига юклатилди. Дастлабки кунларданоқ референдумга тайёргарлик ишларига жиддий киришдик. Комиссиянинг биринчи мажлисидаёқ ташкилий-техник тадбирлар, режалар ва вазифалар белгилаб олинди. Ҳар бир масъул ижрочининг тадбирлари тасдиқланиб, ахборотлари тингланди.

Жумҳурият ҳудудида 23 сайлов округи тузилди. Округ комиссиялари таркиби меҳнат жамоалари, советлар, жамоа ташкилотлари томонидан тавсия қилиниб, ҚСЖ Олий Кенгаши томонидан тасдиқланди. 23 сайлов округи таркибида 511 та участка комиссияси мавжуд. Умумхалқ референдумига тайёргарлик ишларининг асосий масъулияти участка комиссиялари зиммасига тушади. Чунки овоз бериш бевосита ана шу жойларда амалга оширилади. Барча участкаларда референдумда қатнашиш ҳуқуқи бўлган фуқароларни рўйхатга олиш ишлари туғалланмоқда.

Участка комиссиялари референдумни ўтказиш билан боғлиқ ташкилий ишларни бажарадилар. Шунинг учун ҳам уларга амалий ёрдам бериш корхона, ташкилот раҳбарлари, маҳаллий советлар ва бутун жамоатчиликнинг бурчидир.

— СССР референдумига Қорақалпоғистон аҳолисининг муносабати қандай!

— Бу сиёсий воқеага ҳеч ким бефарқ бўлолмайди, албатта. ССР Иттифоқини сақлаб қола оламизми? Янгиланган Иттифоқ қандай бўлади? Қардош жумҳуриятлар билан алоқаларимиз нимага асосланади? Бу масалалар бугун ҳаммани ҳаяжонга солади. Қорақалпоғистон халқи ҳам келажак тақдирини тенг ҳуқуқий мустақил республикаларнинг янгиланган Иттифоқи билан боғлайди. Юз берган мураккаб тарихий вазиятда кучларимизни бирлаштириш зарурлигини ҳис этмоқдамиз.

Орол фожиаси билан боғлиқ экологик офатларни қорақалпоқ халқи ўз кучи билан бартараф қилолмайди. Шу маънода ҳам халқимиз янгиланган иттифоқимизга катта умид боғламоқда. Қардош жумҳуриятлар билан ҳам ҳамкорликдан манфаатдормиз. Элимиз бошига оғир кунлар тушганида қардош халқлар ёрдам қўлини чўзишларига ишонамиз.

Референдумга тайёргарлик ишлари ўзининг ҳал қилувчи босқичига кирди. Бу ишга халқ депутатлари маҳаллий советлари, депутатларимиз ва бутун жамоатчилик жалб қилинди. 17 март куни ўтказиладиган овоз беришнинг фавқулодда аҳамиятини ҳис қилиб, аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини уюшқоқлик билан ташкил этаётирмиз. Референдумга тайёргарлик давридаги фаолиятимиз аҳолининг кўпчилиги янгиланган Иттифоқни сақлаб қолиш тарафдори эканлигини кўрсатди. «Бўлинганни бўри ер» деганларидек, халқимиз доимо бирлик ва аҳиллик тарафдори бўлиб келган.

17 март куни улар буни амалда кўрсатишларига ишонаман. Бу муҳим сиёсий ишнинг муваффақиятли ўтиши учун ҳар биримизнинг сиёсий онглилигимиз ва фаоллигимиз зарур.

Суҳбатдош: Г. МАТЁҚУБОВА.

Республика хотин-қизлар кенгашининг пленуми

Тошкентда республика хотин-қизлар кенгашининг III пленуми бўлди.

Ташкилий масала кўриб чиқилди. Ҳ. А. Алимова республика хотин-қизлар кенгаши раиси вазифасидан озод қилинди.

Пленум жумҳурият хотин-қизлари жамоатчилигининг хотин-қизлар кенгашини Ўзбекистон ССР Вазирлар маҳкамаси ҳузуридаги Ўзбекистон Хотин-қизлар комитетига айлантириш тўғрисидаги ташаббусини қўллаб-қувватлади. «Саодат» журналининг бош муҳаррири бўлиб ишлаётган Ҳ. У. Худойбердиева комитет раиси этиб сайланди.

Пленумда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби Ж. Ҳ. Ҳамидов нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

Водийларни яёв кезганда...

«Халқ сўзи» мухбирлари хабар беришади

Реҳим КАРИМОВ:
ЎШ

КИРОВ номидаги ўзбек мусиқали драма театри жамоаси тожик драматурги Ш. Солиҳовнинг «Қайсар куёв» пьесасини қўйди.

Асосий ролларни Қирғизистон республикаси халқ артистлари Н .Неъматов, О. Шобдонова, жумҳуриятда хизмат кўрсатган артистлар Н, Расулжонова, Р. Тожибоев, Ж. Бўтабоева, артистлардан Й. Умаров, М. Фозилова, О. Комилов ва бошқалар ижро этмоқдалар. Асарни иқтидорли шоир, театр режиссёри Ғ. Холматов саҳналаштирди.

Тожиддин РАЗЗОҚ:
ҚУМҚЎРҒОН

4-ЎРТА мактаб Йўлдош Хўжаназаров номи билан аталадиган бўлди. Вафотидан сўнг Қизил Юлдуз ордени билан тақдирланган бу йигит 1983 йили Шўро қўшини сафида хизмат қилиш учун Афғонистонга юборилган эди. Ўз оёғи билан кетган Йўлдош юртига тобутда қайтди. Ва ниҳоят, қумқўрғонликлар ҳамюртлари хотирасини абадийлаштирдилар.

ТЕРМИЗ

ЎТТИЗИНЧИ йилларда бошланган қатағон христиан динига ҳам зиён етказувди. Чунончи, ўша пайтларда Термиз черковидан кўплаб икона, шамдон ва хочлар олиб қўйилиб, вилоят ўлкашунослик музейида сақланаётганди.

Шу кеча-кундузда бу ердаги Қозон ибодатхонасига 47 та икона, бир қанча шамдону хоч қайтарилди. Бу буюмларни ибодатхонанинг игумени Иннокентий қабул қилиб олди.

ЖАРҚЎРҒОН

ҲАМИД ОЛИМЖОН номли давлат хўжалигида ғишт заводи қуришга киришилди. Бир йилда 10 миллион дона пишиқ ғишт тайёрлашга мўлжалланган бу корхона шу йилнинг иккинчи чорагида ишга тушади.

Беҳодир ОЛЛОЁР:
АНДИЖОН

ИЛГАРИ мудом футбол ишқибозлари билан тўлиб-тошадиган «Спартак» ўйингоҳи эътиборсизлик ва қаровсизлик оқибатида ҳозир хароб бўлиб, ҳувиллаб қолди. Наҳотки унинг тақдири шаҳар раҳбарларини қизиқтирмаса?

Холмуҳаммад НУР:
КАТТАҚЎРҒОН

ХАЛҚИМИЗНИНГ унутилиб бораётган қўшиқ, лапар, термаларини тиклаш мақсадида Тельмен номли жамоа хўжалигида тузилган «Сарбози» этнографик ҳаваскорлик тўгараги ўсиб, халқ ансамбли даражасига кўтарилди. Шу кунларда ҳаваскор санъаткорлар хориж сафарига тайёргарлик кўришмоқда. Улар махсус таклифга биноан Туркияга борадиган бўлишди.

САМАРҚАНД

«ЭЛЕКТРОБИТМАШ» бирлашмаси совутгичсозлари ўз маҳсулотларини хорижга чиқара бошлаганликларига анча бўлди. Яқинда Польша билан яна бир шартнома тузилди. Келишувга мувофиқ, бирлашма 40 минг совутгичнинг ҳар донасини 127 доллар ҳисобида сотади.

Корхонада тайёрланаётган металл черепица, автомобиль ўт олдиргичи ва эҳтиёт қисмлари, сопол, шиша, пластмасса идишлари қаторига энди чет эл фирмаси нусхасида тайёрланаётган шамоллатгич ҳам қўшилди. Бу билан бирлашма етказиб бераётган халқ истеъмоли моллари тури 50 тага етди.

Пўлат ГАДОЕВ:
ҚАРШИ

ШАҲАРДАГИ марказий истироҳат боғи энди Навоий номи билан аталади. Мутафаккир таваллудининг 550 йиллигига бағишланиб ўтказилган кўп минг кишилик митинг қатнашчилари шундай қарор қилдилар. Боғда шоирнинг салобатли ҳайкали ўрнатилади. У қад ростлайдиган жойга ҳозирче ёдгорлик тоши қўйилди.

Истироҳат боғида Мир Алишер асарлари қаҳрамонларини акс эттирувчи меъморлик ансамблини барпо этиш ҳам режалаштирилган.

ҚАМАШИ

ЖУМҲУРИЯТ Қурилиш вазирлигига қарашли 13-трестнинг механизациялашган кўчма колоннаси ташкил этилди. Янги меҳнат жамоаси ҳамма турдаги автомашина шиналарини таъмирлайдиган завод қурилишини бошлаб юборди.

Корхонанинг қиммати 13 миллион сўм. Шундан 4 миллион сўми бу йил ўзлаштирилади. У ишга тушгач йилига 180 минг дона шина таъмирланади.

Маҳмуд МАРДИЕВ:
ЗАРАФШОН

ШАҲАР тарихида биринчи марта маҳалла кенгашлари ташкил этиладиган бўлди. Халқ депутатлари шаҳар кенгаши шундай қарор қилди. Энди бу ердаги уй комитетлари «ҳокимият»ни маҳалла кенгашларига топширадилар.

НАВОИЙ

«ТИНЧЛИК» кичик корхонаси шаҳардаги ногиронларни ишга жойлаштириш билан шуғуллана бошлади. Унга ойнаи жаҳон ва радиоларни созлайдиган, бичиш-тикишдан хабари бор шундай тоифадагилар жалб этилмоқдалар. Ишлаб чиқаришдан тушадиган маблағдан фақат корхонанинг ўзи фойдаланади.

Навоий ремонт-механика заводи корхона фаолиятини қўллаб-қувватлади ва ўзи ишлаб чиқараётган «Десна» кир ювиш машинасидан 10 тасини бепул ҳадя қилди.

Исмат ТОШЕВ:
ТОШКЕНТ

ЎРТА ОСИЁ темир йўллар бошқармасининг стоматология поликлиникасида жағ милкларини даволашдан ташқари яроқсиз тишларни металл-сопол, металл-пластмассадан ясалганлари билан алмаштириш йўлга қўйилди. Жумҳурият Ташқи ишлар вазирлиги поликлиникани Италиянинг «Майор» фирмасида ишлаб чиқарилган ускуналар билан жиҳозлашга ёрдамлашди. Ҳар бир шундай тиш мижозларга кўпи билан 30 сўмга тушади.

Неъмат РАФИҚОВ:

ЎЗБЕКИСТОН ССР Ички ишлар вазирлиги иқтисодий қўпорувчиликка қарши қандай чора кўраяпти? Вазирликнинг БХСС бошқармаси бошлиғи ўринбосари А. Р. Тиллаевнинг жумҳурият журналистлари билан учрашувида шу ҳақда гап борди. Адҳам Рашидовичнинг таъкидлашича, йил бошидан бери савдодаги 579 та суиистеъмолчилик очилиб, шундан 476 таси юзасидан жиноий иш қўзғатилган. 450 савдо шохобчасида 420 минг сўмлик мол атайлаб яшириб қўйилган экан.

Баҳор бошланиши билан Ғалаба районидаги «Огонёк» давлат хўжалигининг «Москва» бўлимида меҳнат қизғин тус олди. Ишчилар 30 гектарлик янги боғ барпо этишга киришдилар.

СУРАТДА: хўжалик директори ўринбосари (чапда) Акром Пайзиев. Бу эзгу ишда у кўпчиликка бош-қош бўлаётир.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президентининг

ФАРМОНИ

Ўзбекистон ССР Давлат моддий-техника таъминоти комитетини қайта ўзгартириб, уни Ўзбекистон ССР Моддий-техника таъминоти давлат-кооператив комитети (Ўзбекистон ССР Госкоопснаби)га айлантириш тўғрисида

Бозор муносабатларига ўтиш шароитида моддий-техника таъминотини такомиллаштириш, хўжалик алоқаларини ривожлантириш мақсадида:

1. Ўзбекистон ССР Давлат моддий-техника таъминоти комитети ва унинг жумҳурият ҳамда вилоят бўлинмалари негизида Ўзбекистон ССР Моддий-техника таъминоти давлат-кооператив комитети (Ўзбекистон ССР Госкоопснаби) тузилсин.

Ўзбекистон ССР Госкоопснаби системасининг фаолияти пайчиларнинг якка тартибда ва жамоатчилик асосида аъзо бўлиши, кооператив, давлат, ижара, хусусий ва жамоат ташкилотлари ҳамда корхоналарнинг ва якка тартибда ишлаб чиқариш фаолияти билан шуғулланаётган шахсларнинг кўнгилли равишда қатнашишлари асосида амалга оширилиши белгилаб қўйилсин.

Ўзбекистон ССР Госкоопснаби шартномавий асосларда иттифоқ ва жумҳурият давлат, кооператив ва аралаш бирлашмаларига ҳамда уюшмаларига ўзининг тўла хўжалик мустақиллигини ва ҳуқуқий шахс ҳуқуқларини сақлаб қолган ҳолда ихтиёрий равишда кириши ҳам мумкин.

Ўзбекистон ССР Госкоопснаби молиявий-иқтисодий, хўжалик ва ижтимоий фаолиятга алоқадор барча масалаларни мустақил ҳал қилади, банк муассасаларида маҳсулот етказиб берувчилар, истеъмолчилар, пудратчилар, бюджет билан ҳисоб-китоб қилиш учун пул ва хорижий валюта ҳисоб дафтарчаларини очади, қисқа муддатли ва узоқ муддатли кредитлардан фойдаланади.

2. Ўзбекистон ССР Моддий-техника таъминоти давлат-кооператив комитети зиммасига:

халқ хўжалиги (деҳқончилик-саноат комплекси бундан мустасно) тармоқларини, шунингдек давлат, жумҳурият, жумҳуриятлараро илмий-техникавий, экологик ҳамда ижтимоий-иқтисодий дастурларни битимлар, хўжалик шартномалари ва ҳукуматлараро битимлар асосида моддий-техникавий жиҳатдан таъминлаш;

иккиламчи ресурсларни тайёрлашни ташкил этиш ҳамда ишлаб чиқариш-саноат чиқиндиларини оборотга киритиш ва идиш-ўраш маҳсулотлари билан таъминлашни ташкил этиш;

резерв ва суғурта запасларини ташкил этиш учун республика ресурслари имкониятидан фойдаланган ҳолда моддий-техника ресурсларининг алмашув фондини шакллантириш, бозорни барқарорлаштирувчи жамғармани тузишда қатнашиш, чет элларга ҳукуматлараро битимларга ҳам мувофиқ ҳолда маҳсулот етказиб берилишини назорат қилишни таъминлаш, истеъмолчилар билан ишлаб чиқарувчилар ўртасида юзага келган ишлаб чиқариш ва хўжалик алоқаларини ўрнатиш ҳамда ривожлантириш;

истеъмол бозорларини моллар билан тўлдиришга ва бозор инфраструктурасини ривожлантиришга, воситачи савдо фирмаларини, тижорат марказларини, мол биржалари ва улгуржи ярмаркаларни, брокер ва лизинг компанияларини тузишга кўмаклашиш;

хорижий фирмалар билан ташқи иқтисодий фаолиятни амалга ошириш вазифаси юклатилсин.

3. Ўзбекистон ССР ҳудудида жойлашган корхоналарга уларнинг кимга қарашлилигидан ва мулк шаклларидан, ишлаб чиқариш-техникавий йўналишдаги маҳсулотларни ва халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқаришидан қатъий назар, ишлаб чиқариш эҳтиёжлари учун бу маҳсулотларни Ўзбекистон ССР моддий-техника таъминоти давлат-кооператив комитети органлари орқали сотиш тавсия этилсин.

4. Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси раисининг ўринбосари — Ресурслар, моддий-техника таъминоти ва шартномалар комплексининг раҳбари ўртоқ Т. Я. Шариповга Ўзбекистон ССР Моддий-техника таъминоти давлат-кооператив комитети тўғрисидаги низом лойиҳасини ишлаб чиқиш ва уни икки ҳафталик муддатда Вазирлар маҳкамасига тасдиқлаш учун тақдим этиш топширилсин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти **И. КАРИМОВ.**

Тошкент шаҳри.
1991 йил 1 март.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ
ФАРМОНИ

ЎРТОҚ Г. Г. КУДРЯВЦЕВНИ СССР АЛОҚА ВАЗИРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Геннадий Георгиевич **Кудрявцев** СССР алоқа вазири этиб тайинлансин.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 2 март.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ
ФАРМОНИ

ЎРТОҚ И. В. КОКСАНОВНИ СССР КЕМАСОЗЛИК САНОАТИ ВАЗИРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Игорь Владимирович **Коксанов** СССР кемасозлик саноати вазири этиб тайинлансин.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 2 март.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ
ФАРМОНИ

ЎРТОҚ В. И. ЧЕРНОИВАНОВНИ СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ВА ОЗИҚ-ОВҚАТ ВАЗИРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Вячеслав Иванович **Черноиванов** СССР қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат вазири этиб тайинлансин.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 2 март.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ
ФАРМОНИ

ЎРТОҚ В. И. ШИМКОНИ СССР РАДИО САНОАТИ ВАЗИРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Владимир Иванович **Шимко** СССР радио саноати вазири этиб тайинлансин.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 2 март.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ
ФАРМОНИ

ЎРТОҚ С. Г. ЛУШЧИКОВНИ СССР АДЛИЯ ВАЗИРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Сергей Геннадьевич **Лушчиков** СССР адлия вазири этиб тайинлансин.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 2 март.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ
ФАРМОНИ

ЎРТОҚ А. И. МИХАЛЬЧЕНКОНИ СССР МАХСУС ҚУРИЛИШ ВА МОНТАЖ ИШЛАРИ ВАЗИРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Александр Иванович **Михальченко** СССР махсус қурилиш ва монтаж ишлари вазири этиб тайинлансин.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 2 март.

«Наврўз» авф этади

Қадимий байрам — «Наврўз» муносабати билан қамоқдагиларни авф этиш ҳақида Ўзбекистон ССР Президенти фармони тайёрланмоқда. Ҳозирги пайтда махсус комиссия ишлаб турибди, унга республика адлия вазири М. М. Маликов раҳбарлик қилмоқда. Олий суд аъзолари, прокуратура, адлия ва ички ишлар вазирликларининг ходимлари республикамиз судлари томонидан чиқарилган ҳукмлар бўйича жазо муддатини ўтаётган кишиларнинг жиноий ишларини ўрганмоқдалар.

— Комиссия уч марта мажлис ўтказди, — дейди Муҳаммадбобур Мажидович. — Айтиш мумкинки, иш тобора қайнамоқда. Ҳозирга қадар 400 дан ортиқ иш ўрганиб чиқилди. Қийинчиликларга дуч келиб қолдик — маҳбусларнинг 15 мингга яқини жазо муддатини Ўзбекистон ҳудудидан ташқари жойларда ўтаяпти. Уларнинг ишини тез ва холисона ўрганиб чиқишга қандай эришиш мумкин? Ҳар бири 3 кишидан иборат 20 та гуруҳ туздик. Уларга СССР ва Ўзбекистон ССР халқ депутатлари бошчилик қилишмоқда. Гуруҳлар мамлакатимизнинг турли минтақаларига — ахлоқ тузатиш-меҳнат муассасалари жойлашган ерларга жўнаб кетишди. Ҳуқуқшунослар маҳбуслар билан учрашадилар, уларнинг ишларини ўрганишади, қарорлар қабул қилишади.

Авф этиш кимларга таaллуқли бўлади? — Бу савол ҳаммани қизиқтириши табиий, албатта.

Ёппасига гуноҳдан ўтиш ҳақида гап бораётгани йўқ. Порахўрлар, учига чиққан чайқовчилар, талон-торожчилар, базбат рэкетчилар, ашаддий безорилар, хуллас, бизнинг табиий ва ҳаққоний қаҳр-ғазабимизни қўзғаётган шахслар авф этилмайдилар. Қотиллар, зўравонлар, такрорий жиноятчилар ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас.

Оғир жиноят содир этмаган, эҳтиётсизлик оқибатида қонунга зид ҳатти-ҳаракатлар қилиб қўйган шахслар муддатидан аввал озодликка чиқадилар. Ўсмирлар, аёллар, шунингдек ёши ўтиб қолганларга амнистияни кенг қўллаш кўзда тутилмоқда.

Бундан мақсад нима? Ҳамма итоаткор, сахий бўлиб қоладиган, инсоният умумий хонадонига саховат, одамийлик, меҳр-шафқат кириб келадиган кунларни хотиржам кутиб ўтираверамизми?! Жамиятни инсонийлаштириш йўлидаги энг зарур чоралардан бири оғир жиноят қилмаган одамларнинг гуноҳидан ўтишдир.

А. КОВАЛЕВ.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг қонуни

БАНКЛАР ВА БАНК ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА

I БЎЛИМ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Банк тушунчаси

Пул маблағларини жалб қилиш ҳамда уларни қайтаришлик, тўлашлик ва муддатлилик шартлари асосида ўз номидан жойлаштириш учун тузилган муассаса банкдир. Банк ҳуқуқий шахсдир.

2-модда. Банк операциялари

Банклар пул омонатларини қабул қиладилар ва жойлаштирадилар, кредитлар берадилар ҳамда жалб этадилар, мижозлар ва гумашта банкларнинг топшириғига кўра ҳисоб-китобларни амалга оширадилар ва уларга касса хизматини кўрсатадилар.

Банклар қонунга хилоф бўлмаган ва ўз уставларида кўзда тутилган бошқа операцияларни ҳам, жумладан қуйидаги операцияларнинг ҳаммасини ёки айримларини, чунончи:

а) мижозлар ва гумашта банкларнинг ҳисоб рақамини юритишни;

б) инвестицияга сарфланадиган маблағлар эгасининг ёки уларни тасарруф этувчиларнинг топшириғига кўра капитал маблағларни пул билан таъминлашни;

в) тўлов ҳужжатлари ва бошқа хил қимматли қоғозлар (чеклар, аккредитивлар, вексellar, акциялар, облигациялар ва шу кабилар) чиқаришни;

г) давлат тўлов ҳужжатлари ва бошқа қимматли қоғозларни харид қилиш, сотиш ва сақлаш ҳамда улар билан боғлиқ бўлган бошқа ишларни;

д) учинчи шахслар учун пул шаклида ижро этишни назарда тутувчи кафиллик, кафолат бериш ва бошқа мажбуриятлар олишни;

е) товарлар етказиб бериш ва хизмат кўрсатиш юзасидан келиб чиқадиган тўловни талаб қилиш ҳуқуқини олиш, бундай талабларнинг бажарилишини ва уларнинг инкассациясини таваккал қилиб ўз зиммасига олишни (факторинг);

ж) асбоб-ускуналар, транспорт воситалари ва бошқа мол-мулклар сотиб олиш ва уларни ижара шартлари асосида ўтказишни (лизинг);

з) чет эл валюталарини ташкилотлар ва фуқаролардан харид қилиб олиш ҳамда уларни сотишни;

и) СССРда ва чет элда қимматбаҳо металлар, табиий қимматбаҳо тошлар, шунингдек қимматбаҳо металлардан ҳамда қимматбаҳо тошлардан ясалган буюмларни харид қилиш ва сотишни;

к) қимматбаҳо металларни ҳисоб рақамларига ва омонатларга жалб этиш ҳамда жойлаштириш ва халқаро банк амалиётига мувофиқ равишда ана шу бойликлар билан боғлиқ бўлган бошқа операцияларни бажаришни;

л) мижозларнинг топшириғига кўра маблағларни жалб этиш ва уларни жойлаштириш, қимматли қоғозларни бошқариш ҳамда бошқа ишларни бажаришни;

м) банк фаолиятига боғлиқ бўлган масалалар юзасидан маслаҳатлар беришни амалга оширишлари мумкин.

2. Банклар СССР Давлат банки ва Ўзбекистон ССР Давлат банкининг топшириғига биноан Иттифоқ ҳамда республика бюджетларининг бажарилиши бўйича операцияларни амалга оширишлари шарт.

3. Банклар Ўзбекистон ССР Давлат банки ўз ваколати доирасида берадиган рухсатга кўра бошқа операцияларни бажаришлари мумкин. Мазкур моддада назарда тутилган операциялар муомалада бўлган пул бирликларида ҳам, чет эл валютасида ҳам ўтказилиши мумкин.

4. Банк операцияларини амалга оширишга ваколати бўлмаган шахслар ва идоралар томонидан бажарилган банк операциялари ҳақиқий деб ҳисобланмайди.

5. Банкларга маҳсулот ишлаб чиқариш ва қимматга эга бўлган материаллар билан савдо қилиш соҳасида, шунингдек суғуртанинг ҳамма кўринишлари бўйича фаолиятни амалга ошириш тақиқланади.

3-модда. Фирма номи

Фирма номлашда ёки реклама мақсадларида «банк» атамасидан ёки таркибига шу атама кирган сўз бирикмасидан, мазкур Қонунга мувофиқ, банк операцияларига ваколати бўлган муассасаларгина фойдаланадилар.

4-модда. Республика ва банкларнинг масъулиятини чегаралаш

Банклар Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг мажбуриятлари юзасидан жавобгар бўлмайдилар. Ўзбекистон ССР ҳам банкларнинг мажбуриятлари юзасидан жавобгар эмасдир, ушбу Қонунда, Ўзбекистон ССРнинг бошқа қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллар, ҳамда Ўзбекистон ССР ўз зиммасига ана шундай масъулиятини олган ҳоллар бундан мустасно.

II БЎЛИМ. ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ БАНК ТУЗИЛИШИ

5-модда. Банк системасининг таркибий қисмлари

1. Ўзбекистон ССРнинг банк системасига қуйидагилар киради:

а) Ўзбекистон ССР Давлат банки ва унга тобе бўлган муассасалар;

б) республика акциялитижорат саноат-қурилиш банки;

в) республика акциялитижорат аграр-саноат банки;

г) Ўзбекистон ССР Ташқи иқтисодий фаолият давлаттижорат банки;

д) Ўзбекистон ССР Меҳнат жамғармалари ва аҳолига кредит бериш давлаттижорат банки;

е) пай асосида тузилган тижорат банклари.

Ўзбекистон ССР Давлат банки, Ўзбекистон ССР Саноат-қурилиш банки, Ўзбекистон ССР Аграр-саноат банки, Ўзбекистон ССР Ташқи иқтисодий фаолият банки ва Ўзбекистон ССР Жамғарма банки Иттифоқ банклари билан ўзаро муносабатларини шартнома асосида ташкил этадилар.

Пай асосида тузилган тижорат банклари Ўзбекистон ССР Давлат банки ва бошқа банклар билан ўзаро муносабатларини шартнома асосида ташкил этадилар.

2. Ҳар бир банкнинг вазифалари банклар томонидан ишлаб чиқиладиган ва Ўзбекистон ССР Давлат банки рўйхатидан ўтказиладиган ўз уставлари билан белгиланади.

3. Тижорат банкларининг фаолияти республика Давлат банки томонидан улар учун иқтисодий нормативлар белгилаб берилиши ва уларнинг фаолияти устидан назорат қилиниши йўли билан бошқарилади. Ўзбекистон ССР банкларига Ўзбекистон ССР Давлат банкининг рухсати билан бошқа республикаларда ва чет элларда кредит муассасалари, банк шўъбалари очиш ҳуқуқи берилади. Ўзбекистон ССР Давлат банкига Ўзбекистон ҳудудида чет эл банкларининг шўъбаларини очиш ҳуқуқи берилади.

4. Банклар ўз фаолиятларини мувофиқлаштириш мақсадида уюшмалар, ассоциациялар ва ўзга хил ташкилотлар тузишлари мумкин.

6-модда. Банклар фаолиятининг ҳуқуқий асоси

Ўзбекистон ССР банклари ўз фаолиятларидан «СССР Давлат банки тўғрисида», «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги СССР Қонунларига, мазкур Қонунга, ўз уставларига амал қиладилар.

Банклар Ўзбекистон ССРнинг қонунларига ва ўз уставларига мувофиқ келмайдиган кўрсатмалар ҳамда талабларни бажаришга ҳақли эмас.

III БЎЛИМ. ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ ДАВЛАТ БАНКИ

7-модда. Банкнинг мақоми

Ўзбекистон ССРнинг Давлат банки республиканинг марказий банки ҳисобланиб, мазкур Қонун асосида ташкил этилади.

Ўзбекистон ССРнинг Давлат банки ҳуқуқий шахс ҳисобланиб, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши тасдиқлаган ўз уставига эга бўлади.

Ўзбекистон ССР Давлат банки СССР Давлат банкининг тасарруфига берилган масалалар бўйича СССР Давлат банки билан, шунингдек тузиладиган шартнома асосида бошқа республикаларнинг миллий банклари билан ҳамкорлик қилади.

8-модда. Ўзбекистон ССР Давлат банкининг асосий вазифалари

Ўзбекистон ССР Давлат банкининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

— пул муомаласи, кредит бериш, маблағ билан таъминлаш, ҳисоб-китоб қилиш ва ташқи иқтисодий алоқа соҳаларида республика иқтисодий сиёсатини амалга ошириш;

— СССР Давлат банки билан келишилган ҳолда ҳисобга олишнинг, ҳисоб беришнинг, ҳисоб-китоб-ссуда операцияларини амалга оширишнинг ягона қоидалари ва нормаларини белгилаш;

— ссуда-депозит операцияларини тартибга солиш ва умумий пул муомаласини бошқаришнинг нормативларини ўрнатиш;

— барча банклар ва кредит муассасалари пул-кредит операцияларига доир Ўзбекистон ССР қонунлари ва қоидаларига риоя этишлари устидан назорат қилиш;

— барқарор пул муомаласини ва Ўзбекистон ССР ҳудудида муомалада бўлган пулнинг харид қобилиятини сақлаш;

— банк ишлари билан шуғулланиш учун лицензиялар бериш.

Ўзбекистон ССР Давлат банки ўз зиммасига юклатилган вазифаларни рўёбга чиқариш учун тегишли хизматлар ва муассасалар очиш ҳуқуқига эга.

9-модда. Ўзбекистон ССР Давлат банкининг ҳисобдорлиги ва уни бошқариш

Ўзбекистон ССР Давлат банки Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши олдида ҳисобдор бўлиб, бошқарувчи ва ижро этувчи давлат ҳокимияти идоралари олдида мустақилдир.

Ўзбекистон ССР Давлат банкига раҳбарликни Бошқарма амалга оширади, унинг таркибига Ўзбекистон ССР Давлат банкининг масъул ходимларидан ташқари, республиканинг йирик тижорат банкларининг раҳбарлари кириши мумкин. Ўзбекистон ССР Давлат банки Бошқармасининг Раиси республика Олий Кенгаши томонидан тайинланади.

Ўзбекистон ССР Давлат банкининг фаолияти Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг тегишли қўмиталари ёки унинг топшириғи билан аудитор ташкилотлари томонидан текширилиши мумкин.

10-модда. Банк фондлари

Ўзбекистон ССР Давлат банки Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши томонидан тасдиқланадиган ва ўз мажбуриятларининг гарови бўлиб хизмат қиладиган устав фондини ташкил этади. Устав фонди миқдорини ўзгартириш Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши томонидан амалга оширилади.

Ўзбекистон ССР Давлат банки олган фойда ҳисобидан бошқа турли мақсадлар учун мўлжалланган фондлар ташкил этилади, уларни банк амал қилиб турган қонунлар ва ўз уставига мувофиқ равишда бошқаради, улардан фойдаланади ва тасарруф этади.

Ўзбекистон ССР Давлат банки Ўзбекистон ССР Олий Кенгашига йиллик ҳисобот ва фойдани тақсимлашга доир ўз таклифларини тақдим этади.

11-модда. Ўзбекистон ССР Давлат банкининг фойдасини тақсимлаш

1. Ўзбекистон ССР Давлат банки ва унинг муассасалари резерв система вазифасини бажариш натижасида ҳосил бўладиган фойдадан олинадиган солиқлардан, йиғимлар ҳамда давлат божларидан озод қилинади.

2. Ўзбекистон ССР Давлат банкининг фойдаси «СССР Давлат банки тўғрисида»ги СССР Қонуни ва Ўзбекистон ССР қонунларига мувофиқ тақсимланади.

12-модда. Ўзбекистон ССР Давлат банкининг норматив ҳужжатлари

Мамлакат ҳудудида ягона пул-ҳисоб, кредит, инвестиция, эмиссия-касса сиёсатини ўтказиш мақсадида Ўзбекистон ССР Давлат банки банк фаолияти масалаларига доир барча банклар учун мажбурий бўлган норматив ҳужжатларни чиқариш ҳуқуқини СССР Давлат банкига ҳавола қилади. Ўзбекистон ССР Давлат банки Ўзбекистон ССР манфаатларини кўзда тутиб, СССР Давлат банкининг норматив кўрсатмаларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиши мумкин.

13-модда. Ўзбекистон ССР Давлат банкининг кредит ресурслари

Ўзбекистон ССР Давлат банкининг кредит ресурслари тубандагилардан иборат:

— Ўзбекистон ССР Давлат банкида вужудга келтирилган устав, резерв ва бошқа фондларнинг маблағлари;

— Ўзбекистон ССР Жамғарма банкидаги пул омонатлари;

— республика Давлат тижорат банклари томонидан мажбурий ажратмалардан ташқари қўшимча равишда ўтказилган омонатлар;

— Ўзбекистон ССР ҳукуматининг омонатлари;

— бошқа мамлакатлар банклари ва ҳукуматларининг омонатлари;

— Ўзбекистон ССР Давлат банки уставида кўзда тутилган бошқа маблағлар.

14-модда. Пул муомаласини ташкил этиш

Ўзбекистон ССРда сўм расмий равишда пул бирлиги ҳисобланади. Бир сўм 100 тийиндан иборат. Сўм Ўзбекистон ССР ҳудудида тўлов қобилиятига эга бўлган ягона муомала воситаси ҳисобланади.

Ўзбекистон ССР ҳудудида чет эл валютаси бўйича тўловлар СССР Давлат банки ўрнатган тартиб асосида амалга оширилиши мумкин.

Ўзбекистон ССР Давлат банки пулни муомалага чиқариш ва муомаладан қайтиб олиш мутлақ ҳуқуқига эгадир.

Ўзбекистон ССР Давлат банки пул белгиларини муомалага чиқаради, уларни инкассация қилиш, сақлаш ва ташишни ташкил этади, ўзининг муассасаларида пул белгилари резерв фондларини вужудга келтиради.

Республика инкассация бошқармаси ўзининг барча бўлимлари билан биргаликда Ўзбекистон ССР Давлат банкининг тасарруфида бўлади.

15-модда. Пул-кредит орқали тартибга солиш

Ўзбекистон ССР Давлат банки пул-кредит орқали республика иқтисодиётини, муомаладаги пул массасининг миқдори ва структурасини тартибга солиб турувчи идора ҳисобланади.

Ўзбекистон ССР Давлат банки СССР Олий Кенгаши томонидан тасдиқланган Давлат пул-кредит сиёсати бош йўналишлари негизида пул массаси миқдори ва структурасини тартибга солади. Унинг лойиҳаси СССР Давлат банки томонидан Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Кабинети ва Ўзбекистон ССР Давлат банки иштирокида ишлаб чиқилади.

Муомаладаги пул массасини тартибга солиш тижорат банкларига бериладиган кредитларнинг миқдорини ўзгартириш, қимматли қоғозларни ва чет эл валютасини харид қилиш ва сотиш, Ўзбекистон ССР Давлат банкларида жойлаштириладиган тижорат банкларининг мажбурий резервлари нормасини ҳамда фоиз ставкаларини ўзгартириш йўллари орқали амалга оширилади.

Ўзбекистон ССРнинг Давлат банки тижорат банклари учун охирги бўғин кредитор бўлиб ҳисобланади.

16-модда. Ўзбекистон ССР Давлат банкининг операциялари

Ўзбекистон ССР Давлат банки қуйидаги операцияларни амалга ошириш ҳуқуқига эга:

а) тижорат банкларига улар билан келишилган муддатга кредит бериш;

б) тўлаш қобилияти аниқ бўлган, шу бўйича мажбуриятли уч шахснинг имзоси бўлган векселларни ва чекларни харид қилиш, сотиш ва улар билан бошқа битимларни амалга ошириш, бунда тўлаш вақти билан сотиб олинган кун орасидаги муддат уч ой бўлиши керак;

в) қимматли қоғозларни сотиб олиш, сақлаш ва сотиш;

г) тўлаш муддати уч ойдан ошмаслиги шарти билан, қимматли қоғозларни ва векселларни гаровга олиб, уларнинг белгиланган нархидан 90 фоиздан кўп бўлмаган миқдорда кредит бериш;

д) Ўзбекистон ССР Давлат банкининг ушбу қонунда ва банк уставида назарда тутилган вазифаларига кирувчи бошқа операцияларни ва битимларни амалга ошириш.

Ўзбекистон ССР Давлат банки Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши томонидан белгиланган миқдорда, умумий шартлар асосида Ўзбекистон ССР Молия вазирлигига кредит бериши мумкин. Ушбу миқдор доирасида Ўзбекистон ССР Давлат банки Ўзбекистон ССР Молия вазирлигидан қимматли қоғозларни келгусида жойлаштириш учун сотиб олиши мумкин.

Ўзбекистон ССР Давлат банки СССР ва Ўзбекистон ССР Давлат банкининг норматив ҳужжатларига мувофиқ республика ҳудудидаги ўзининг муассасалари ва тижорат банклари орқали Иттифоқ ва Ўзбекистон ССР бюджетларини бажаради, Ўзбекистон ССР Давлат қарзи бўйича хизмат кўрсатади, давлат заёмларини жойлаштириш, уларни тўлаш ва улар бўйича фоизлар тўлаш операцияларини амалга оширади.

Ўзбекистон ССР Давлат банки СССР Давлат банки ва бошқа мамлакатлар банклари, ҳамкорлик марказий банклар даражасида олиб борилиши назарда тутилган халқаро банклар ва молия-кредит ташкилотлари билан муносабатда республика манфаатларини ҳимоя қилади.

17-модда. Чет эл валютаси билан амалга ошириладиган операциялар ва ташқи иқтисодий фаолият

Ўзбекистон ССР Давлат банки СССРда ва чет элда чет эл валютаси билан СССР, Ўзбекистон ССР қонунларига тўғри келадиган ҳамда халқаро амалиётда фойдаланилаётган ҳар қандай операцияларни амалга ошириши ёки бу ҳуқуқни Ўзбекистон ССР Ташқи иқтисодий банкига бериши мумкин.

Ўзбекистон ССР Ташқи иқтисодий банки қуйидаги операцияларни бажаради:

— экспортга маҳсулот чиқарадиган корхоналар ташкил этиш ва уларни ривожлантириш учун чет эл валютасида кредитлар бериш, Ўзбекистон ССР берган ва олган давлат заёмларининг ва кредитларининг ҳисобини ва шу билан бирга улар бўйича ҳисоб-китобни амалга оширади;

— валюта устидан назоратни таъминлайди ва валюта бўйича қонунларга риоя этилишини умумий назорат қилади;

— пулнинг халқаро тўлов кучини бошқариш мақсадида валюта биржаларида ва аукционларда операциялар ўтказишни кўриб чиқади ва бу ишга рухсат беради. У бош валюта назоратчисидир.

Ўзбекистон ССР Ташқи иқтисодий банки чет эл банклари, концернлари, фирмалари, бошқа шериклар битимларни бажариши чоғида уларнинг айби билан олинмай қолган маблағларни ундириб олишга ёрдам беради.

Ўзбекистон ССР Давлат банки чет эл валютасида акциялар, облигациялар ва бошқа қимматли қоғозларни харид қилиши, чет эл валютасида олинган фойдадан валюта фондини тузиши мумкин.

Ўзбекистон ССР Давлат банки тижорат банкларига, СССР Давлат банки белгилаган қоидаларга асосан СССРда ва чет элда чет эл валютасида операцияларни амалга ошириш учун лицензиялар беради. Ўзбекистон ССР Давлат банки банклар учун чет элдан жалб қилинадиган кредит миқдорини ва Ўзбекистон ССРнинг пул-кредит сиёсатига мувофиқ фоиз ставкалари даражасини чегаралаб қўйиши мумкин.

18-модда. Лицензияга тааллуқли вазифалар

1. Тижорат банкларини очиш тартиби, уларни ташкил этиш учун топшириладиган ҳужжатларнинг мазмунига қўйиладиган талаблар ва рухсатнома бериш тартиби Ўзбекистон ССР Давлат банки томонидан белгиланади.

2. Ўзбекистон ССР Давлат банки Ўзбекистондаги банкларни рўйхатга олишнинг умумреспублика китобини юритади. Янги ташкил этилаётган тижорат банклари банкларни рўйхатга олиш умумреспублика китобида қайд этилган пайтдан бошлаб ҳуқуқий шахс мақомини оладилар.

3. Тижорат банкини очишга рухсатнома олиш учун қуйидаги ҳужжатлар топширилиши керак:

— лицензия бериш тўғрисидаги илтимосинома;

— таъсис ҳужжатлари: таъсис шартномаси, банк устави, устав қабул қилинганлиги, ва банкнинг раҳбар органлари тайинланганлиги тўғрисида мажлис баёни;

— иқтисодий асослар ва зарур ҳисоб-китоблар;

— муассисларнинг молиявий аҳволи тўғрисида аудитор ташкилотининг хулосаси;

— муассислар таклиф қилаётган банк раҳбарларининг (бошқарувчи ва бош муҳосиб) касб жиҳатдан маҳорати тўғрисида маълумотлар;

— тижорат банки жойлашган ердаги Давлат банки муассасасининг ушбу ҳудудда тижорат банкини очиш мақсадга мувофиқ эканлигини тасдиқловчи хулосаси, халқ депутатлари маҳаллий Советининг тижорат банкини очишга розилиги ҳақидаги маълумот.

Раҳбарият таркибида ўзгаришлар содир бўлган тақдирда банк янги тайинланган мансабдор шахсларнинг профессионал маҳоратини тасдиқловчи ҳужжатларни Ўзбекистон ССР Давлат банкига тақдим этади.

4. Чет мамлакатлар билан биргаликда тижорат банкини тузишга руҳсатнома олиш учун ушбу модданинг 3-бандида қайд этиб ўтилган ҳужжатларга қўшимча равишда қуйидаги ҳужжатлар топширилади:

а) ажнабий ҳуқуқий шахслар:

— Ўзбекистон ССР ҳудудида банк ташкил этишда қатнашиш ёки унинг шўъбасини очиш тўғрисида ажнабий муассис (иштирокчи)нинг тегишли органи қабул қилган қарор;

— ажнабий муассис (иштирокчи) жойлашган мамлакат назорат органининг муассис (иштирокчи) Ўзбекистон ССР ҳудудида банк ёки унинг шўъбасини очишига ёзма розилиги, агар шу талаб қонунда кўрсатилган бўлса;

б) ажнабий фуқаролар:

— ушбу шахснинг тўлов қобилиятига эга эканлиги ҳақидаги хориждаги биринчи даражали банкнинг тасдиқномаси;

— хориждаги энг камида иккита ҳуқуқий шахсдан ёки тўлов қобилиятига эгалиги маълум бўлган фуқаролардан тавсиянома.

Ҳамма банкларнинг рақобат қилиш учун тенг имкониятга эга бўлишини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон ССР Давлат банки ажнабий банкларнинг ва чет эл капитали иштирок этадиган банкларнинг муассисларига банклар устав капиталининг энг кам ва энг юқори миқдорларига нисбатан қўшимча талаблар қўйиши мумкин.

5. Лицензия бериш тўғрисидаги илтимосномалар ушбу Қонунда кўрсатилган керакли ҳамма ҳужжатлар тақдим этилгандан сўнг бир ойдан ортиқ бўлмаган муддат ичида кўриб чиқилади. Ўзбекистон ССР Давлат банки томонидан чиқарилган тегишли қарор жўнатилган кундан бошлаб илтимосинома кўриб чиқилган ҳисобланади.

6. Таъсис шартномаси ва уставнинг Ўзбекистон ССРда амал қилиб турган қонунларга мувофиқ келмаслиги, муассисларнинг иқтисодий аҳволи банк мижозлари ва омонатчиларнинг манфаатларига хавф туғдирадиган даражада ёмон бўлиши, шунингдек банкнинг тавсия этилган раҳбарлари профессионал номувофиқлиги лицензия беришни рад этиш учун асос бўлади.

7. Тижорат банклари Ўзбекистон ССР ҳудудида ўз шўъбаларини ва ваколатхоналарини Ўзбекистон ССР Давлат банкида рўйхатдан ўтказган ҳолда очишлари мумкин. Ўз шўъбаси ёки ваколатхонасини рўйхатдан ўтказиш учун тижорат банки Ўзбекистон ССР Давлат банкига ўзининг рўйхат рақамини хабар қилади. Тижорат банкларининг шўъбалари рўйхатдан ўтган пайтдан бошлабгина банк операцияларини амалга оширишлари мумкин.

Ўзбекистон ССР ҳудудидаги тижорат банкларининг шўъбалари ва ваколатхоналари Ўзбекистон ССРнинг «Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида»ги Қонунига асосан фойдадан республика бюджетига солиқ тўлайди, бу солиқ тижорат банки фойдасининг республика ҳудудида оладиган улушига мос бўлади.

8. Ўзбекистон ССР Давлат банки банк операцияларини ўтказиш учун берилган лицензияларни қуйидаги ҳолларда қайтариб олиши мумкин:

а) лицензия беришга асос бўлган маълумотларнинг ёлғонлиги аён бўлиб қолса;

б) лицензия олинган кундан бошлаб бир йилдан ортиқ вақт мобайнида фаолият бошланмаса;

в) банк Ўзбекистон ССР Давлат банки лицензиясида кўзда тутилмаган операцияларни амалга оширса;

г) банк ушбу Қонуннинг 19-моддасида назарда тутилган ҳисоботда ёлғон маълумотларни берса;

д) ушбу Қонуннинг 19-моддасида кўрсатилган асосларда.

Лицензиянинг қайтариб олиниши банкнинг тугатилишини билдиради.

Лицензияни қайтариб олиш энг охирги чора бўлиб, ундан олдин ушбу Қонунда кўрсатилган тартиб бузишларни бартараф этишга қаратилган огоҳлантириш чоралари кўрилиши керак.

9. Чет эл банклари ва уларнинг шўъбалари рўйхат китобидан ўтганларидан сўнггина ўз фаолиятларини бошлашлари мумкин. Чет эл банкларининг ваколатхоналари ҳам ушбу китобда рўйхатдан ўтишлари шарт.

Устав фонди ажнабий ҳуқуқий шахслар ва фуқароларнинг маблағи ҳисобига тузиладиган банкларни очиш ва улар фаолиятини тўхтатиш Ўзбекистон ССРнинг амалдаги қонунлари билан тартибга солиб турилади.

Ўзбекистон ССР Давлат банки Ўзбекистон ССРда чет эл банкларининг ваколатхоналарини рўйхатдан ўтказади.

10. Банк фаолияти тўхтатилганда, чет эл банкининг шўъбаси ёки ваколатхонаси ёхуд бошқа кредит муассасаси тугатилганда рўйхатга олиш китобида қайд этилган ёзувлар бекор қилинади.

11. Ўзбекистон ССР Давлат банки иқтисодий жиҳатдан қай даражада мақсадга мувофиқлигига ва банкнинг бу ишга қай даражада тайёр эканлигига асосланган ҳолда, банкнинг аризасига кўра, тижорат банкларига Ўзбекистон ССРда ва хорижий мамлакатларда чет эл валютасида операцияларни амалга оширишга рухсат этади.

12. Тижорат банклари таъсис ҳужжатларига ўзгартиришлар киритилганидан кейин бир ой ичида ўзгартирилган ҳужжатларнинг нотариал идоралар томонидан тасдиқланган нусхаларини тақдим этишлари шарт.

13. Тижорат банклари ёки уларнинг муассислари лицензия бериш ёки уни қайтариб олиш масалалари бўйича Ўзбекистон ССР Давлат банкининг қарори юзасидан, шунингдек Ўзбекистон ССР Давлат банкининг назорат вазифалари билан боғлиқ бошқа масалалар юзасидан судга ёки давлат ҳакамларига шикоят қилишлари мумкин.

19-модда. Ўзбекистон ССР Давлат банки томонидан тижорат банклари фаолиятининг тартибга солиб турилиши

1. Ўзбекистон ССР Давлат банки ўзининг иш фаолиятида тижорат банкларининг ишлаши ва банклар ўртасида ҳалол рақобат принциплари жорий этилиши учун шарт-шароитлар яратилишига ёрдам беради.

Ўзбекистон ССР Давлат банки тижорат банкларининг кундалик фаолиятига аралашмайди.

2. Тижорат банкларининг молиявий жиҳатдан мустаҳкамлигини таъминлаш, уларнинг кредит олувчилари ва омонатчиларининг манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида Ўзбекистон ССР Давлат банки тижорат банклари учун қуйидаги иқтисодий нормативларни белгилайди:

— банк амал қила бошлаган вақтда муассислар тўлаши лозим бўлган устав фондининг энг кам миқдори;

— банкнинг ўз маблағлари миқдори билан унинг активлари суммаси ўртасидаги йўл қўйиладиган энг катта нисбат;

— Ўзбекистон ССР Давлат банкига жойлаштириладиган мажбурий резервларнинг миқдори;

— бир қарз олувчига таваккал қилиб бериладиган қарзнинг энг катта миқдори;

— баланс барқарорлигининг кўрсаткичи.

3. Тижорат банки иқтисодий нормативларни бузган тақдирда Ўзбекистон ССР Давлат банки ана шу ҳолга барҳам бериш муддатлари ва шартларини белгилайди.

Нормативлар мунтазам равишда бузилган, Ўзбекистон ССР Давлат банкининг банк операцияларини нормативларга мувофиқлаштириш муддатлари ва шартларига доир кўрсатмалари бажарилмаган, йил зарар кўриб якунланган, банк кредиторлари манфаатларига хавф соладиган аҳвол юзага келган тақдирда Ўзбекистон ССР Давлат банки тижорат банки муассислари (қатнашчилари) олдига ёки, башарти банк давлат-тижорат банки бўлса, тегишли идора олдига:

— банкни молиявий жиҳатдан соғломлаштириш чора-тадбирларини кўриш;

— банкни қайта ташкил этиш;

— банкни тугатиш ҳақида масала қўйиши мумкин.

4. Ўзбекистон ССР Давлат банки ушбу моддада белгиланган нормативларни бузаётган банклар учун иқтисодий жазо сифатида:

— банкнинг қонунни бузиш орқали олган қўшимча даромади миқдорида жарима пули ундириши;

— мажбурий резервларнинг нормаларини ошириши;

— банкни молиявий жиҳатдан соғломлаштириш учун зарур бўлган даврга уни бошқариш юзасидан муваққат маъмуриятни тайинлаши;

— банк операцияларини амалга ошириш учун берган лицензияни қайтариб олиши мумкин.

5. Ўзбекистон ССР Давлат банки тижорат банклари ва уларнинг шўъбалари учун улар таҳлил ва назорат вазифаларини бажаришида зарур бўлган ҳисобот ва бошқа материалларнинг характери ҳамда ҳажмини белгилайди. Тижорат банклари ва шўъбалари қайд этилган материалларни Ўзбекистон ССР Давлат банки белгилаган муддатларда тақдим этадилар.

6. Ўзбекистон ССР ҳудудида жойлашган тижорат банклари, шўъбаларининг фаолиятини ушбу Қонунга ва Ўзбекистон ССР Давлат банкининг уставига мувофиқ Ўзбекистон ССР Давлат банки амалга оширади.

Назорат вазифаларини бажариш йўлида Ўзбекистон ССР Давлат банки тижорат банклари томонидан амалга ошириладиган операцияларни ялписига ёки оралатиб текширишни тайинлашга ҳақлидир. Банклар фаолиятини текшириш Ўзбекистон ССР Давлат банкининг тафтиш хизмати ёки унинг топшириғига биноан аудитор ташкилоти томонидан амалга оширилади.

IV БЎЛИМ. ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ

20-модда. Тижорат банкининг вазифалари

Тижорат (кооператив, акциялн, улушбай негизидаги) банклари ушбу Қонунда назарда тутилган операцияларни бажариш ва хизматлар кўрсатиш орқали шартнома асосида ҳуқуқий ва хусусий шахсларга кредит-ҳисоб-китоб ва ўзга хил банк хизматлари кўрсатади.

Тижорат банклари устав капитали кимга тегишли эканлиги ва унинг шаклланишт усулига, амалга ошириладиган банк операцияларининг турларига, фаолият амалга ошириладиган ҳудуд ва тармоқ белгисига қараб фарқланади.

Ўзбекистон ССРнинг қонун ҳужжатларида назарда тутилган тартибда ва шартлар асосида республика, регионал ва бошқа дастурларни молия билан таъминлаш учун махсус тижорат банклари тузилиши мумкин.

21-модда. Тижорат банкларини тузиш тартиби

Тижорат банклари Ўзбекистон ССР Давлат банки томонидан рўйхатга олинади.

Рўйхатга олиш пуллидир. Уставни рўйхатга олиш хусусидаги ҳужжат банк фаолиятини бошлашга берилган рухсатдир.

22-модда. Тижорат банкларининг уставлари

1. Тижорат банклари ўз уставлари асосида иш олиб борадилар. Давлат тижорат банкининг устави банкни тузишга қарор қилган орган томонидан тасдиқланади. Шерикчилик асосида тузилган тижорат банкининг устави муассислар (қатнашувчилар) йиғилиши томонидан тасдиқланади.

2. Банкнинг уставида:

— банкнинг номи ва у жойлашган ер (алоқа манзилгоҳи):

— банк амалга ошириладиган операцияларнинг рўйхати;

— банк ташкил этадиган фондларнинг рўйхати, устав фондининг миқдори;

— банк ҳуқуқий шахс эканлиги ва у тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи молия билан таъминланиши негизида ишлаши тўғрисидаги низом;

— банкнинг бошқарув идоралари, уларнинг таркиби ва тузиш тартиби тўғрисидаги низом;

— банкка қарашли муассасаларнинг рўйхати, уларнинг мақоми;

— банк ва унинг шўъбаларини ташкил этиш ҳамда уларнинг фаолиятини тўхтатиш тартиби;

— фаолият тўғрисидаги маълумотларни матбуотда эълон қилиш мажбурияти (тартиби) акс эттирилган бўлиши лозим.

3. Шерикчилик асосида тузилган банкнинг устави шу моддада келтириб ўтилган талаблардан ташқари, масъулияти чегараланган акцияли жамиятлар тўғрисидаги амалдаги қонунларда кўрсатилган талабларга жавоб бериши лозим.

4. Уставга банк фаолиятининг ўзига хос хусусиятлари билан боғлиқ бошқа қоидалар ҳам киритилган бўлиши мумкин. Уставга ўзгартиришлар Ўзбекистон ССР қонунларидаги ўзгаришлар муносабати билан киритилади.

23-модда. Тижорат банкларининг устав фондларини ташкил этиш

Тижорат банкларининг устав фонди қатнашчиларнинг бадаллари, акциялар чиқариш ва сотиш ҳисобига вужудга келтирилади.

24-модда. Тижорат банкларининг муассислари, акционерлари (қатнашчилари)

Халқ депутатлари Советларининг ҳамма босқичлари ва уларнинг ижроия органлари, сиёсий ташкилотлар ва ихтисослашган жамоат фондларидан ташқари барча ҳуқуқий ва хусусий шахслар тижорат банкларининг муассислари, акционерлари (қатнашчилари) бўлишлари мумкин.

Ҳар бир муассис, акционерлар (қатнашувчилар)нинг улушлари устав капитал миқдорининг 35 фоизидан ошмаслиги керак.

25-модда. Банкларнинг ажнабий муассислари

Чет эл банкларини ва чет эл капитали иштирокидаги банкларни ташкил этиш вақтида чет эллик муассисларнинг бири банк бўлиши керак.

26-модда. Банкларнинг мустақиллиги

Ўзбекистон ССРдаги тижорат банклари банк операцияларини амалга ошириш билан боғлиқ қарорларни қабул қилиш вақтида давлат ҳокимияти ва бошқарув идораларига бўйсунмайдилар. Давлат ҳокимияти ва бошқарув идораларининг ходимлари банклар бошқарув идораларида қатнашишлари (ўриндошлик асосида лавозим эгаллашлари) тақиқланади.

(Давоми 3-бетда).

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг қонуни

БАНКЛАР ВА БАНК ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши 2-бетда).

27-модда. Тижорат банкларига солиқ солиш

Тижорат банклари Ўзбекистон ССРнинг солиқ тўғрисидаги амалдаги қонунларига мувофиқ солиқлар тўлайдилар.

28-модда. Тижорат банкларининг мулки, жавобгарлиги

Тижорат банклари ўзларига қарашли барча мол-мулклар билан мажбуриятлари бўйича жавобгардирлар. Улар муассислар ва иштирокчиларнинг мажбуриятлари бўйича жавобгар бўлмайдилар. Муассислар ва иштирокчилар банк мажбуриятлари бўйича ўз улушлари доирасида жавобгардирлар, башарти уларнинг уставларида ўзгача ҳол назарда тутилмаган бўлса.

V БЎЛИМ. БАНКНИНГ МОЛИЯВИЙ ЖИҲАТДАН МУСТАҲКАМЛИГИ ВА УНИНГ МИЖОЗЛАРИ МАНФААТЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ

29-модда. Тижорат банклари учун белгиланган иқтисодий нормативларга риоя этиш

Банкнинг молиявий жиҳатдан мустаҳкамлигини таъминлаш ва унинг мижозлари манфаатларини ҳимоя қилиш учун, тижорат банклари ушбу Қонуннинг 19-моддасида санаб ўтилган нормативларга риоя этишлари шарт.

30-модда. Банкнинг ўз маблағлари

Қуйидагилар банкнинг ўз маблағлари ҳисобланади:

— устав фонди;

— резервлар ва фойда ҳисобига вужудга келадиган ҳамда банкнинг балансида турадиган бошқа фондлар;

— тақсимланмаган фойда, акциячилар ёки пайчилар ўртасида акцияларни тақсимлаш ҳисобига ёхуд пай миқдорини ошириш ҳисобига олинган маблағ.

31-модда. Банк активлари

Қуйидагилар банк активлари ҳисобланади:

— ҳуқуқий ва хусусий шахсларга бериладиган қарзлар;

— қимматли қоғозларга инвестициялар;

— кўчмас мол-мулкка инвестициялар;

— бошқа активлар.

32-модда. Йўл қўйилиши мумкин бўлган йўқотишлар ўрнини қоплаш учун резервлар

Тижорат банклари йўл қўйилиши мумкин бўлган йўқотишлар ўрнини қоплаш учун олинадиган фойдадан Ўзбекистон ССР Давлат банки томонидан белгилаб қўйилган тартибда суғурта ва резерв фондлари ташкил этадилар.

33-модда. Банк сири

1. Ўзбекистон ССРдаги банклар ўз мижозлари ва гумашталарининг операциялари, ҳисоб рақамлари ҳамда омонатлари бўйича сирни сақлаш кафолатини берадилар. Банкнинг барча хизматчилари банкнинг, банк мижозлари ва гумашталарининг операциялари, ҳисоб рақамлари ва омонатларини сир сақлашлари шарт.

2. Ҳуқуқий ва хусусий шахсларнинг операциялари ҳамда ҳисоб рақамларига доир маълумотлар ҳуқуқий ва хусусий шахсларнинг ўзларига қонунларда назарда тутилган ҳолларда судларга, тергов органларига, ҳакамлик идораларига ва аудитор ташкилотларига, солиқ солиш масалалари юзасидан молия идораларига берилиши мумкин;

3. Фуқароларнинг ҳисоб рақамлари ва омонатлари бўйича маълумотлар мижозларнинг ўзлари ёки уларнинг вакилларидан ташқари суд ва тергов органларига ҳам уларнинг қарамоғида бўлган ишлар бўйича мижозларнинг ҳисоб рақамларидаги ва омонатларидаги пул маблағлари ва бошқа бойликлари хатланиши, улардан ҳақ ундирилиши ёки мол-мулки мусодара қилиниши мумкин бўлган ҳолларда.

4. Ҳисоб рақамлари ва омонатларининг эгалари вафот этган тақдирда уларга қарашли ҳисоб рақамлари ва омонатлари тўғрисидаги маълумотлар ана шу ҳисоб рақамлари ва омонатларнинг эгалари банк учун қолдирган васиятномада кўрсатилган шахсларга, давлат нотариал идораларига (уларнинг ихтиёридаги вафот этган омонатчининг омонати бўйича меросхўрлик ишига тааллуқли бўлса), шунингдек хорижий мамлакатларнинг консуллик муассасаларига берилади.

34-модда. Банклардаги пул маблағларини ва бошқа бойликларини хатлаш ва ундириб олиш

1. Ҳуқуқий шахсларнинг, чет эл ва халқаро ташкилотларининг банкда сақланаётган пул маблағлари ва бошқа бойликларини хатлаш фақат суд қарори, тергов органлари ёки ҳакамлик органлари қарори билан, шунингдек шу бойликлардан ҳақ ундириб олиш эса — фақат судлар томонидан берилган ижро варақлари, ҳакамлик идораларининг буйруғига ҳамда бошқа ижро ҳужжатларига биноан, шунингдек давлат солиқ инспекцияларининг талабига биноан амалга оширилади.

2. Фуқароларнинг банкларда сақланаётган пул маблағлари ва бошқа бойликларини хатлаш ва ҳақ ундириб олиш фақат суд ҳукми ёки қарори билан амалга оширилиши мумкин.

Фуқароларнинг пул маблағлари ва бошқа бойликларини мусодара қилиш фақат мусодара қилиш тўғрисидаги қонуний кучга кирган ҳукм ёки мол-мулкни мусодара қилиш ҳақида қонунга мувофиқ чиқарилган қарор асосида амалга оширилиши мумкин.

VI БЎЛИМ. БАНКЛАР ЎРТАСИДАГИ МУНОСАБАТЛАР ВА ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ ТОМОНИДАН МИЖОЗЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ

35-модда. Банклараро депозит, кредит ва бошқа операциялар

1. Тижорат банклари шартнома асосларида бир-бирларининг маблағларини депозит, кредит шаклида жалб этишлари, жойлаштиришлари, ўз уставларида кўрсатилган бошқа ўзаро операцияларни амалга оширишлари мумкин.

2. Мижозларга кредит бериш ва ўз зиммасига олган мажбуриятларни бажариш учун маблағ етишмай қолган тақдирда тижорат банклари кредит ресурслари олиш учун Ўзбекистон ССР Давлат банкига мурожаат қилишлари мумкин.

36-модда. Тижорат банкларининг кредитлари бўйича фоиз ставкалари

Тижорат банклари амалга оширадиган операциялар бўйича фоиз ставкалари уларнинг ўзлари томонидан мустақил белгиланади, аммо бу ставкалар СССР Давлат банки белгилайдиган фоиз ставкалари сиёсатига асосланган ҳолда Ўзбекистон ССР Давлат банки ҳар йили белгилайдиган энг кўп ставкалардан юқори бўлмаслиги керак.

37-модда. Банк ва унинг мижози орасидаги муносабатнинг шартномавий характери

1. Банклар билан мижозлар ўртасидаги муносабат шартномавий характерга эгадир.

2. Мижозлар ўзларига кредит ҳисоб-китоб ва касса хизматини кўрсатадиган банкни мустақил танлайдилар.

38-модда. Монополияга қарши қоидалар

1. Банкларнинг фоиз ставкалари ва воситачилик ҳақи миқдорларини белгилаш масалаларида банк операциялари бозорини монополиялаштириш, банк ишида рақобатни чеклаш мақсадларида ўзларининг иттифоқларидан, уюшмаларидан ва бошқа бирлашмаларидан фойдаланиши тақиқланади.

2. Монополияга қарши қоидаларига риоя қилишни Ўзбекистон ССР Давлат банки, шунингдек монополияга қарши қонунларга мувофиқ шу мақсадда ташкил қилинган органлар назорат қилади.

39-модда. Банклар ўртасидаги ҳисоб-китоблар

1. Банклар ўртасидаги ҳисоб-китобларни амалга ошириш учун Ўзбекистон ССР Давлат банки ўз муассасаларида тижорат банклари учун гумашталик ҳисоб рақамини очади.

2. Банклар ҳисоб-китоб ишларини СССР Давлат банки белгилаган ёхуд халқаро банк амалиётида қабул қилинган шаклларда амалга оширади.

40-модда. Кредитнинг қайтарилишини таъминлаш

Банклар кредитни ўз вақтида қайтаришни таъминлаш борасида мижозларнинг гаровларини, кафолатларини, ишончномаларини ва бошқача шаклдаги мажбуриятларни қабул қиладилар.

Банклар кредитни моддий бойликлар билан таъминланмаган ҳолда (бланкадаги кредит) бериш тўғрисида қарор қабул қилишлари мумкин.

41-модда. Қарздорларни тўловга қобилиятсиз деб эълон қилиш

Банкдан олган кредитларни ўз вақтида қайтариш юзасидан ўз зиммасига олган мажбуриятларини бажармаган қарздорларни банк тўловга қобилиятсиз деб эълон қилиб, асосий кредит берганларга, юқори турувчи идорага, корхона рўйхатга олинган халқ депутатлари Совети ижроия қўмитасига қарздор (қатнашчилар)ни таъсис этувчиларга хабар бериши мумкин.

42-модда. Тўловга қобилиятсиз деб топилган қарздорга нисбатан кўриладиган чора-тадбирлар

Тўловга қобилиятсиз деб топилган қарздорга нисбатан, банкнинг таклифига биноан, қуйидаги чора-тадбирлар қўлланилиши мумкин:

оператив бошқарувни банк кредитор иштирокида тайинланган маъмуриятга топшириш;

қайта ташкил этиш.

Банк таклиф этган чора-тадбирлар қарздорнинг ҳуқуқий мақомига қараб унинг юқори органи, халқ депутатлари Совети ижроия қўмитаси, муассислар (қатнашчилар) томонидан амалга оширилади.

43-модда. Гаров

1. Банклар гаровга қўйилмаган моддий-товар бойликларни, мижоз ишлаб чиқарадиган маҳсулотни, қимматли қоғозларни, товар-тақсимот ҳужжатларини ва бошқа бойликларни гаровга қабул қилишлари мумкин. Ҳамма гаровга олинган бойликлар мижоз ҳисобидан суғурта қилинган бўлиши керак.

2. Асосий воситаларга кирувчи бинолар, иншоотлар, ускуналар, бошқа мол-мулк, башарти мижоз қонунларга мувофиқ ўзига қарашли барча мол-мулк билан мажбуриятлари юзасидан жавоб берса, гаров сифатида қабул қилиниши мумкин.

3. Моддий-товар бойликларни гаровга қўйиш орқали таъминланган қарзлар бўйича тўлов муддати анча (60 кундан ортиққа) ўтказиб юборилган қарздорлик мавжуд бўлган тақдирда, банк корхона гаровга қўйган мол-мулкни сотишдан тушган пулни ушбу қарзни тўлаш учун сарфлаш ҳуқуқига эгадир.

4. Банкка гаровга қўйилган мол-мулк банкнинг суд ёки ҳакамликка мурожаат қилмай туриб берган кўрсатмасига биноан сотилади.

5. Банкка гаровга қўйилган мол-мулкни сотишдан тушган маблағ банкка гаров билан таъминланган қарзини тўлаш учун ўтказилади, бунда банк бошқа ҳуқуқий ва хусусий шахсларнинг даъволарига нисбатан устунликка эга бўлади.

VII БЎЛИМ. ЎЗБЕКИСТОН ССРДА ЖАМҒАРМА ИШЛАРИ

44-модда. Аҳолининг жамғарма омонатлари

1. Ўзбекистон ССРда аҳолининг жамғарма омонатлари барча тижорат банклари томонидан қабул қилиниши мумкин.

2. Банклар аҳолидан омонатлар қабул қилиб олиш бўйича операцияларни бажаришда ўз шартларини мустақил белгилайдилар. Пул муомаласи мустаҳкамлигини таъминлаш ва пул қадрсизланиб нарх ошишининг олдини олиш учун СССР Давлат банки «СССР Давлат банки тўғрисида»ги Қонуннинг 17-моддасида кўрсатилган чеклашларни жорий этиши мумкин.

3. Омонатлар бўйича олинадиган даромадларга солиқ солинмайди.

4. Омонатлар бўйича пул қабул қилиб олиш банклар томонидан амалга оширилади ва омонатчига жамғарма ҳужжати берилади.

45-модда. Омонатларнинг сақланишини таъминлаш бўйича банкларнинг мажбуриятлари

Аҳолидан омонатларни қабул қилувчи тижорат банклари жалб этилган маблағлардан шундай фойдаланиши керакки, натижада омонатчилар олдидаги мажбуриятлар ўз вақтида бажарилсин ва маблағларнинг сақланиши таъминлансин.

Шу мақсадда тижорат банклари, Ўзбекистон ССР Жамғарма банкидан ташқари, Ўзбекистон ССР Давлат банки белгилаб қўядиган тартибда ва шартлар асосида аҳолининг омонатларини суғурта қиладиган банклараро фондларни тузишлари шарт.

46-модда. Меҳнат жамғармалари ва аҳолига кредит бериш банки

1. Меҳнат жамғармалари ва аҳолига кредит бериш банки (Ўзбекистон ССР Жамғарма банки) аҳоли маблағларини банкларга жалб қилиш ва уларни жойлаштириш операцияларини амалга оширадиган ихтисослаштирилган тижорат банкидир.

2. Ўзбекистон ССР Жамғарма банкида аҳоли омонатлари сақланиши ва ўз вақтида қайтарилишини Ўзбекистон ССР кафолатлайди.

3. Ўзбекистон ССР Жамғарма банки жалб қилган пул маблағларини аҳолига кредит бериш ва ушбу Қонунда кўзда тутилган ягона давлат пул-кредит сиёсатининг бош йўналишига мувофиқ бошқа мақсадларда, шу жумладан Ўзбекистон ССРнинг қарздорлик мажбуриятларига жойлаштириш учун ишлатади.

4. Ўзбекистон ССР Жамғарма банки Ўзбекистон ССР Давлат банки томонидан тасдиқланадиган ўз устави асосида иш юритади.

47-модда. Омонат қўювчилар

1. СССР фуқаролари, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар омонат қўювчилар бўлиши мумкин.

2. Омонатчилар ўз жамғармаларини сақлаш учун ўзлари хоҳлаган банкни танлаб оладилар, улар бир ва бир неча банкка омонатларини қўйишлари мумкин.

3. Омонатчилар ўз жамғармаларини тасарруф этишлари, омонатлар бўйича фоиз тарзида ёки банк таклиф этадиган бошқа кўринишда фойда олишлари, нақд пулсиз ҳисоб-китоб операцияларини амалга оширишлари мумкин.

4. Омонат қўювчи вафот этган тақдирда омонатни истаган шахсга ёки давлатга бериш тўғрисида банкка топшириқ бериши мумкин.

Омонат қўювчи вафот этган тақдирда банклар топшириқ берилмаган омонатни ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР қонунларида белгиланган тартибда меросхўрларга берадилар.

48-модда. Вояга етмаганларнинг омонатларга доир ҳуқуқлари

1. Ўз номига ўзи омонат қўйган вояга етмаган шахс бу омонатни мустақил тасарруф этади.

2. Кимдир томонидан вояга етмаган шахс номига қўйилган омонатларни:

а) вояга етмаган шахс 15 ёшга тўлганига қадар — вояга етмаган шахснинг ота-онаси ёки бошқа қонуний вакиллари;

б) вояга етмаган шахс 15 ёшга тўлганда — ота-онаси ёки бошқа қонуний вакилларининг розилиги билан вояга етмаган шахснинг ўзи тасарруф қилади.

VIII БЎЛИМ. ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА ҲИСОБ ВА ҲИСОБОТ БЕРИШ ҲАМДА УЛАР ФАОЛИЯТИНИ НАЗОРАТ ҚИЛИШ

49-модда. Тижорат банкларида ҳисоб ва ҳисобот бериш

Тижорат банкларида муҳосибот ҳисоби ва ҳисобот бериш СССР Давлат банки томонидан белгиланган ягона қоидалар асосида амалга оширилади.

50-модда. Йиллик баланс, кўрилган фойда ва зарар ҳисобларини эълон қилиш

Тижорат банклари Ўзбекистон ССР Давлат банки белгилайдиган шакл ва муддатларда йиллик баланс, кўрилган фойда ва зарар ҳисобларини бу ҳисобларда берилган маълумотларнинг тўғрилигини аудитор ташкилотлар тасдиқлаганидан кейин эълон қиладилар.

51-модда. Аудитор текширувлар

Қонунларга мувофиқ текширувларни ўтказиш ваколати берилган аудитор ташкилотлар тижорат банкларининг фаолиятини текшириши керак.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1991 йил 15 февраль.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг қарори

«Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунини кучга киритиш тартиби ҳақида

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни эълон қилиниши биланоқ кучга киритилсин.

2. Республикада ягона пул-кредит сиёсатини юритиш, корхоналар, ташкилотлар, муассасалар ва аҳолига ҳисоб-китоб хизмати кўрсатишни яхшилаш, шунингдек банклар фаолиятини тартибга солишни таъминлаш мақсадида СССР Давлат банкининг Ўзбекистон республика банки Ўзбекистон ССР Давлат банкига айлантирилсин, у республиканинг Марказий банки деб ҳисоблансин.

3. «Ўзбекистон» акционерлик-тижорат банки тугатилсин, унинг шўъбалари эса республика акционерлик-тижорат банклари шаҳарларда Ўзбекистон ССР саноат-қурилиш банкига, районларда эса — Ўзбекистон ССР аграр-саноат банкига ўтказилсин.

4. Республика ҳудудида ишлаётган ва янги тузилаётган барча банклар бошқа иттифоқдош республикаларнинг ва ССР Иттифоқининг банки таркибига кирмаслиги ва Ўзбекистон ССР Давлат банкида рўйхатдан ўтказилиши шартлиги белгилаб қўйилсин.

5. Ўзбекистон ССР Давлат банки 1991 йилнинг 1 июнига қадар республика акцияли-тижорат банклари ва уларнинг муассасаларини рўйхатдан ўтказишни ниҳоясига етказсин.

6. Ўзбекистон ССР Давлат банки 1991 йилнинг 1 июлига қадар аудитор ташкилотларининг тузилишини таъминласин. Бу ташкилотлар тузилгунга қадар уларнинг вазифаларини Ўзбекистон ССР Давлат банкининг тафтиш хизмати бажариши белгилаб қўйилсин. Шу муносабат билан Саноат-қурилиш банки, Аграр-саноат банки, «Ўзбекистон» тижорат банкидаги тафтиш хизматлари тугатилади ва улар Ўзбекистон ССР Давлат банки ихтиёрига ўтказилади.

7. Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Кабинети:

1991 йилнинг 1 июлига қадар Ўзбекистон ССР ҳукуматининг қарорларини «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги қонунга мувофиқ ҳолга келтирсин;

вазирликлар, давлат қўмиталари ва идоралари ушбу қонунга зид бўлган норматив ҳужжатларни қайта кўриб чиқишини ва бекор қилишини таъминласин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси М. ИБРОҲИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1991 йил 15 февраль.

Сирдарё вилоят кенгаши раёсати Руцкий номли давлат хўжалиги меҳнаткашлари хоҳиш-иродасини инобатга олиб, Боёвут район кенгаши раёсатининг ушбу совхозга саккиз йил раҳбарлик қилган ўзбек халқининг содиқ фарзанди Усмон Юсупов номини бериш тўғрисида қабул этган қарорини маъқуллади.

УСМОН ОТА ВОРИСЛАРИ

Хушхабарнинг қаноти бор, деб бежиз айтишмайди. Эртаси куниёқ хўжаликка етиб келган бўлсак-да табрикловчиларнинг охирги сафларидан ўрин олдик. Ён-атрофдаги қўшниларў ўзга вилоятлардан, ҳатто қардош Тожикистондан ташриф буюрган биродарларни кўриб Усмон ота руҳи нечоғли шод этилганидан бошимиз осмонга етди.

Узоқ тарихимизни аслига қайтариш, бобокалонларимиз қутлуғ ишларидан элимизни хабардор этиш учун ҳали кўп саъй-ҳаракатлар зарур. Аммо яқин ўтмишимиз, оталар қазиган ариқдан сув ичиб, экκан дарахтлари соясидан ҳузурлана туриб, уларнинг қадру қимматини жойига қўя олмаяпмиз. Ҳамиша бўлганидек, эзгу ниятларни амалга оширишда ҳамон «ўзбекчилик»ка боряпмиз. Қон-қонимизга сингиб кетган мутелик иллатидан қутулишимиз жуда қийин кечаяпти.

Ўтган йил экин мавсуми арафасида собиқ Руцкий номли хўжаликнинг 40 йиллик тўйи нишонланди. Чўл заҳматкашлари қалбининг қатида ётган армонлари — хўжаликка энг оғир дамларда бош-қош бўлган инсон — Усмон ота Юсупов номини беришга аҳд қилганларида, афсуски, уларни катта раҳбарлар қўллаб-қувватлашмади. Эзгуликнинг кечи йўқ, дейдилар. Орзулар бугун ушалди. Аммо бу хайрли иш ўша кезлари амалга оширилганида нур устига аъло нур бўлмасмиди?

Хўжалик раҳбари Жумабой Қодирқулов ҳамроҳлигида Усмон ота бунёд этган қўш ҳовузли сўлим боғни айланар эканмиз, беихтиёр ана шулар ҳақида ўйга толдим.

— Хув анаву ерда отанинг катта боғи бўларди, — дейди Жумабой ака шудгорлаб қўйилган кафтдек текис ерни кўрсатиб. Етти-саккиз йил бурун қиш қаттиқ келиб, мевали дарахтларни совуқ урди. Директор бўлиб келган йилим одамларни йиғиб, ота хотирасига янги боғ бунёд этишни таклиф қилдим. Барча маъқуллади. Аммо жойни бошқа ердан танладик.

Хўжалик бош қўрғонига туташиб кетган 63 гектар боғ ҳавас қилса арзигулик бўлибди. Чор атрофи шаҳарлардаги истироҳат жойлари каби чиройли қилиб ўралган. Ўртада ажойиб шийпон.

— Шийпон ёнида ҳовуз қилиш ниятимиз бор, — дейди ҳамроҳим. — Усмон ота орасталикни хуш кўрардилар. Ҳатто ўша оғир йилларда ҳам боғ ичига ҳовуз қазитиб, унда нилуфар ўстирганлар. Ниятимиз бу боғни ҳам ота орзулаганидек қилиш.

Яхши ният — ярим давлат. Усмон ота бошлаган иш муносиб давомчисини топганидан қувондик. Касбимиз тақозосига кўра хўжаликнинг иқтисодий кўрсаткичлари, маданий-маиший аҳволи билан қизиқдик.

1985 йилда, яъни Жумабой Қодирқулов раҳбар бўлиб келганида хўжаликнинг фойда олиш даражаси 0,01 фоизни ташкил этган экан. Вилоятда кўзга кўринган хўжаликлардан бирининг атиги 9 минг сўм фойда олганини тасаввур этинг. Бу йил чўлқуварлар роса 2 миллион 900 минг сўм соф даромад олдилар. Фойда даражаси 40 фоиздан ошиб кетди. Меҳнаткашларга 1 миллион 280 минг сўм устама мукофот тарқатишга ҳозирлик кўрилаяпти.

Хўжалик беш йил ичида том маънода қад ростлади. Тўрт бўлимнинг ҳар бирида замонавий мактаб, болалар боғчалари ишга туширилди. Марказ тўлиқ газлаштирилди. Қишлоқларни туташтирувчи 64 чақирим йўл асфальтланди. Ҳаммом, тиббиёт муассасалари қурилди. Янги футбол майдони мавсумда спорт ишқибозлари билан доимо гавжум. Маиший хизмат кўрсатиш уйи ишлаб турибди. Ростини айтсам, кимёвий тозалаш пунктига эга бўлган қишлоқни биринчи маротаба учратишим. Хуллас, чўлқуварлар пешона тери эвазига топилган 8,5 миллион сўм беҳуда сарфланмабди.

— Хўжаликда 11 миллат вакилларидан иборат ўн мингдан зиёд аҳоли истиқомат қилади, — дейди Жумабой ака. — Ҳар қанча даромад қилсак оз. Одамларни иш билан таъминлаш иқтисодиётимизни янада мустаҳкамлаш мақсадида барча имкониятларни ишга солаяпмиз. Шу мақсадда йилига 1,5 миллион дона ғишт тайёрлайдиган заводни ишга туширдик. Тошкентдаги «Ҳамкорлик» ширкати билан биргаликда ғўзапоядан қипиқ тахта (ДСП, ДВП) ҳамда фанер тайёрлайдиган завод қурилишига ҳозирлик кўраяпмиз. Йил охирига бориб корхона маҳсулот бера бошлаши керак. Бундан ташқари қишлоқ хўжалик неъматларини қайта ишлайдиган кичик цехлар қуриш ниятидамиз.

Изланиш, иштиёқ бўлса, имконият топилаверади. Хўжаликда шахсий хўжаликни юритиш, одамларга томорқа ажратиш борасида республика президенти фармонлари ижроси изчил бажарилаяпти. Аҳолини чорва озуқаси билан таъминлашнинг йўлга қўйилганига беш йилдан ошибди. Ўтган йили ерга муҳтож оилаларга 0,20 сотихдан жой ажратилди. Кам таъминланган ҳамда кўпболали 75 та оилага биттадан қўй, гуруч, ун бепул тарқатилди. Ана шу мақсадларга хўжалик хазинасидан 29 минг сўм маблағ ажратилди. Жорий йилда меҳнаткашларга арзон баҳода 204 та қўй, 33 та қорамол, 2 та от бериш режалаштирилган.

Ҳа, айтгандай. Республикамизда ўзбек тилига давлат мақоми берилишининг бир йиллиги муносабати билан барча идора ишлари она тилимизда олиб борилаяпти. «Нур» жамияти аъзоси Ғиёс Абдуллаев устозлигида 60 нафар киши эски ўзбек имлосини ўрганаяпти. Улар ичида директор Жумабой Қодирқулов ҳам бор.

Муштарийлар Усмон Юсупов номидаги хўжаликда муаммолар йўқ экан, деган хаёлга бормасинлар.

— Бор. Бўлганда қандоқ, — дейди жамоа раҳбари. — Бир товуққа ҳам дон, ҳам сув керак. Ҳадемай бозор иқтисодиётига ўтмоқчимиз. Тийинни тийинга уриб, ақлни пешлаб ишлашга тўғри келади. Афсуски, мустақиллик, мустақиллик дейилгани билан бу борада ҳали ростмана қадам қўйилгани йўқ. Ишни бир маромда юргизиш, мўлжаллаб қўйган режаларимизни амалга ошириш учун ўнлаб ташкилотлар оғзига қараб туришга мажбурмиз. Қиш ойлари фурсатдан фойдаланиб мавжуд техника кам кўстини юз фоиз созлаб олиш имкониятимиз бор. Бироқ мутасадди идоралар эҳтиёт қисмларни фақат мавсум арафасидагина ажратишади. Йўқ бўлса, майли-я. Бор нарсани ҳам хоҳлаган вақтингда беришмагани алам қилади. Эртага баҳорги юмушлар бошланиб кетганда зир югуриб ялинишга тушамиз. Ким билади дейсиз, балки баъзи раҳбарларга шуниси қулайдир. Одамлар уй қуришга астойдил киришишган. Бироқ бинокорлик ашёлари етишмайди. Ғиштдан бўлак ҳеч вақомиз йўқ. Шу боис бугун-эрта Россияга сафар қилмоқчиман. Иложимиз қанча?..

Ҳа, яшаш учун курашмоқ керак. Жамиятимизда бу ақида деярли унутилаётганди. Ҳайрият, яна куртак ёза бошлади. Ҳадемай юқорига кўз тикиб, борига шукр қилиб ўтириш қусуридан қутулиб олсак, ажаб эмас. Ҳар қалай Усмон Юсупов номли хўжаликда ана шундай интилиш бор. Машҳур юртдошимиз очган қўриқ ишончли ворислар қўлида. Ота орзу қилган ниятларга келажак авлод етишиши шубҳасиз.

Т. АБДУРАҲМОНОВ,
«Халқ сўзи»нинг Сирдарё вилоятидаги мухбири.

Яқинда Қарши шаҳрида янги чойхона очилган эди. Ганчкор усталар унга миллий меъморчилик анъаналари асосида бежирим нақшлар, бетакрор безаклар билан чирой беришган. Чойхона тезда чойхўрлар назарига тушди. Ҳозир бу ердан одам аримайди.

СУРАТДА: янги чойхонада.

Ш. ШАРОПОВ олган сурат.

Тарбиядан сабоқлар

КУРТАК ОИЛАДА ШАКЛЛАНАДИ

Қадиму қадимдан кишиларнинг ички дунёси хислатлари оилада баркамол бўла бошлашини кўҳна тарих, муштарак қонун-қоидаларимиз тасдиқлаган. Оила жамиятнинг кичик асоси бўлиб, ҳар бир кишини халқнинг яхши анъаналари, ахлоқий ва маданий мероси, инсонгарчилик, меҳнатсеварлик, одамохунлик, меҳршафқат ғоялари каби жонли ришталар орқали боғлайди. Инсон табиати, ҳаётий йўналиши, одатлари худди шу ерда таркиб топади ва такомиллашади. Боланинг ота-онага, оилага муҳаббати эл-юртига, меҳнаткаш халққа бўлган муносабати, эътиқоди билан уйғунлашиб кетади.

Ёшларимизни шу жиҳатдан тарбиялашда ёнимизда яшаган, меҳнат қилиб кўпчиликнинг ҳурматига сазовор бўлаётган кишиларни кўп марталаб эслаймиз.

Бу борада Самарқанд вилоятининг Каттақўрғон шаҳрида яшаган Ҳамид ака Саматовнинг оиласи ибрат мактаби бўла олади. 1943 йилда Улуғ Ватан урушидан инвалид бўлиб қайтган Ҳ. Саматов фашистлар бостириб кирган ерлардан Ўзбекистонга келтирилган етим болалардан 13 нафарини ўз тарбиясига олади. Улар кўпгина миллатларга мансуб эдилар. Ҳаммаси Ҳ. Саматов фамилиясига ўтиб, мамлакатимизнинг турли бурчакларида истиқомат қилмоқда, ҳар йили шу рўзғорнинг эшигини очиб келганларида болачақалари учун улуғ инсонгарчилик дарслари бошлангандек бўлади.

Афсуски, «Бола тарбияси мактабнинг, ўқитувчининг иши» деган нотўғри тушунчадаги ота-оналар ҳам топилади. Бу масалага лоқайдлик билан қараш келажакда нохуш оқибатлар келтириб чиқаришини улар ўйламайдилар. Самарқанд вилоятининг Нурота районида яшаб меҳнат қилаётган Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Норбой Эргашев ва Қаҳрамон она ўз фарзандларини бу тахлитда тарбияламадилар. Норбой ака билан умр йўлдоши Раъно опа 11 ўғил ва қиз ўстирдилар. Меҳнатсеварлик, ҳалол ҳаёт кечириш, меҳршафқат, ватанпарварлик руҳида тарбияланган фарзандларининг барчаси ўзини чорвачилик, деҳқончилик, кўпчиликка раҳбарлик қилиш, фан сирларини эгаллаш каби ишларга бағишлади.

Миллий руҳ деганда ҳаётда яхши ном, обрў қозонишни тушунаман, дейди Пайариқ районидаги «Коммунизм» жамоа хўжалигида яшайдиган уруш қатнашчиси, собиқ ўқитувчи, шахсий пенсионер Баҳром ака Саматов. У ижара пудратига олган ерда тут ва мевали дарахтлар кўчати етиштиради. Болалари мактабдан бўш вақтларда отага ёрдам берадилар. Ўн йил давомида йиғилган 40 минг сўмдан ортиқ маблағни шу қишлоқ қурилишига сарфлашди. Мавриди келганда ўзлари ҳам қурувчиларга ёрдам бердилар. Ҳозирги кунда 10 хонадан иборат медицина муассасаси ҳамқишлоқларига хизмат қилмоқда. Шу йиллар ичида бу тиббиёт муассасасида ишлайдиганларнинг ёрдамлари билан 25 мингдан ортиқ киши саломатлигини тиклади. 1989-1990 йилларда Баҳром ака жамғармаси ҳисобига қишлоқда 53 минг сўм турадиган кутубхона қурилиб топширилди. Шу меҳнаткаш инсоннинг меҳнати эвазига беш гектар ерда боғ яратилган. Яхшидан ном ва боғ-роғ қолади деганларича бор.

Тарбиявий вазифани амалга ошириш жараёнида болаларга ички ва ташқи оилавий хулқ-атворни сингдириш, меҳнат кўникмалари бериш ва бошқа вазифаларни ҳал қилишда Самарқанд шаҳрининг «Лолазор», «Зомини», «Ғалабанинг 40 йиллиги» маҳаллаларида катта ишлар қилинмоқда. Маҳалла комитетлари қошида оқсоқоллардан тузилган гуруҳ аъзолари ёш оилада, фарзандлар онгида коллективчилик фазилатларини қарор топтириш, ғоявий эътиқод, масъулият ҳиссини шакллантириш, уларни касбга йўналтириш, жисмоний тарбиялаш каби ишларни амалга оширмоқдалар. Оиланинг ўз вазифаларини бажариши жараёнида ички муносабатларнинг алоҳидалигига қарамай, унинг умуман жамият билан алоқалари тинмай кенгая боради. Бундай алоқаларни иккига ажратиш мумкин. Биринчиси — қонқардошлик ва дўстлик, иккинчиси — ишлаб чиқаришнинг ижтимоий моҳияти, тақсимлаш ва истеъмол билан боғлиқ алоқалар. Ана шу йўналишлардаги узвийлик оилаларнинг доимий истиқомат жойларида жадал боради. Юқорида номлари кўрсатилган, минглаб раҳматларга сазовор мисоллар билан бирга айрим оилаларда, раҳбарлар даврасида ҳеч даволаб бўлмайдиган маҳаллийчилик касали кўкариб бораётир. Нафақат турғунлик йилларида, балки шу кунларда ҳам фаолият кўрсатаётган ижтимоий гуруҳлар танқид доирасидан панада бўлганликлари туфайли республикамизнинг айрим шаҳар ва вилоятларида шахсиятпарастлик, порахўрлик, амалга қараб қудачилик ўрнатиш, фойдани кўзлаб ишлаш, келажакни мўлжаллаб салом-алик қилиш, «катта»лар юртида туғилиб вояга етган шахсларни ёғли жойларга тайинлаш, кадрлар сиёсатидаги принципсизликлар, мақбулномақбул ҳамма нарсага йўл қўйиб бериш каби иллатлар учрайди. Булар ёш авлод тарбияси томирига болта уриши турган гап.

Ҳозир вазият кескин ўзгариб, ана шу асоратга барҳам бериш йўллари топилмоқда. Охирги вақтда Самарқанд вилоятнинг мафкуравий комиссияси иши бунга мисол бўла олади. Унинг асосий вазифаси кишилар билан яккама-якка, чин дилдан суҳбат қилиб, одамларнинг кайфиятига тўғри баҳо бериб, қўйилган тадбирларни рўёбга чиқариш учун ҳаракат дастурини тузишдан иборат. Binобарин, фан, маданият, адабиёт ва санъат доирасидаги ҳамкорликнинг қишлоқ хўжалиги, саноат, транспорт, қурилиш жабҳаларига ҳам кўчиши янада жонланиб, амалий ишлар билан мустаҳкамланмоқда.

Масалан, Ургутдаги «Меҳнатобод» жамоа хўжалиги аъзоси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Култой Бердиев билан «Марғидор» совхози (Панжакент) бригада бошлиғи Бомулло Ражабовлар кўпдан буён оилавий тарзда ва жамоа аъзолари билан тез-тез учрашиб туришади. Уларнинг суҳбатлари мавзуси одатда деҳқончилик маданиятини юксалтириш, оға-инилик, ёшларнинг келажаги, мамлакат ва жаҳондаги муҳим воқеаларга қаратилади. Бу икки деҳқон нимадандир кўнгиллари хижил тортса, бир-бирларига тўғри маслаҳат берадилар, маслаҳат оладилар. Бизни қувонтирадиган томони шундаки, ана шу ўзбек ва тожик оилаларининг дўстлиги тор доирадан чиқиб, мамлакатнинг тақдирига бориб тақалади.

Юсуф ҲАЛИМБЕТОВ,
Самарқанд тиббиёт институтининг доценти.

Наманган чанқовбосди ичимликлар комбинатига қарашли қандолатчилик корхонасининг меҳнат аҳли бултур ижара усулида ишлаб, 255 тонна ўрнига 355 тонна ширинлик ишлаб чиқарганди. Жорий йилда ана шу кўрсаткич икки ҳисса ортади, маҳсулот тури эса 15 тага етди. Бу ерда яқинда «Трюфели» конфети ва нowвот тайёрлаш ўзлаштирилди.

СУРАТДА: илғор қадоқловчилар Муҳаббат Ғофурова (чапдан) ва Муқаддас Муродбекова.

А. КОВТУН олган сурат. (ЎзТАГ).

ЁДЛАБ ОЛИНГ

МАҲБУБДУРУР ГУЛУ ВИСОЛИ МАТЛУБ,
ҚУРМАҚ АНИ ГУЛБУН УЗРА БИЛГИЛ МАҲСУБ.
БАЗМ ИЧРА УЗУБ КЕТУРГАН ЭРМАС МАРҒУБ,
УЛ НАВЪКИ МАЖЛИС ИЧРА УЛГАН МАҲБУБ.

Шаҳарнинг эски номи тикланди

ДУШАНБЕ. (ТожикТА — ТАСС). Ленинобод шаҳрининг тарихий номи тикланди. Энди у Хўжанд деб аталади. Тожикистон ССР Олий Кенгаши Сирдарё бўйидаги бу шаҳар аҳолиси орасида ўтказилган референдум якунларига кўра шундай қарор қабул қилди.

Хўжанд — Тожикистоннинг энг кўҳна шаҳарларидан бири бўлиб, бундан икки йил аввал ўзининг 2500 йиллигини нишонлаганди. Депутатларнинг фикрича, шаҳарнинг қайта номланиши Ленин хотирасини таҳқирлаш эмас, балки тарихий адолатни тиклаш сари ташланган қадам, холос. Шаҳарнинг энг чиройли кўчаларидан бири Совет давлати асосчисининг номи билан аталган, марказий майдонда эса унга ҳайкал ўрнатилган.

Тожикистон парламенти бундан буён аҳоли истиқомат жойларини одамлар номи билан аташни тақиқловчи қонун қабул қилди.

Тармоқ қуввати ошди

Фарғона вилоятининг Бағдод районидаги Кутоли қишлоғида юз номерли АТС ишга тушди. Энди қишлоқ аҳолиси ўз уйларидаги телефон орқали республика ва мамлакатдаги бошқа шаҳарлар билан алоқа боғлаши мумкин. Кутоли автомат-телефон станцияси ишга туширилиши билан район телефон тармоғининг қуввати минггача номерга етказилди. Бу йил яна битта телефон станцияси «Пахтакор» жамоа хўжалигида ишга туширилади.

ҒАРОЙИБОТ БИЛАН ЁНМА-ЁН

Варналик 52 яшар сотувчи Марина Даскалова христианларнинг эллигинчилар мазҳаби черковига илк бор икки йил муқаддам борди. Куй ва хор садоларидаги улуғворлигу тантанаворлик унинг кўнглига таскин бергандай бўлди. Шу-шу аёл уйида зўр бериб ибодат қила бошлади.

Бир куни эри ва жияни нарда ўйнаб ўтиришганида Марина ғалати карахтлик ҳолатига тушиб қолди. Чеҳрасини совуқ тер босган аёл бехосдан... эркаклар овози билан соф инглиз тилида гапира бошлайди. «Бу даҳшат эди! — дея эслайди унинг эри Благой. — Мен хотиним ақлдан озибди, деб ўйладим. Жиянимнинг ҳам эсхонаси чиқиб кетди, сўнгра инглиз тилини билгани учун унинг сўзларини англашга интилди. Маълум бўлишича, аёлим Софияда ўқиётган студент қизимизни «бугун самолётда учмагин» дея авраётган экан. У бу сўзларни инглиз тилида яна бир бор такрорлади. Ҳушига келгач, Марина «тушимда қизимни фалокат кутаётганлигидан воқиф бўлдим» деди. Мен шу заҳоти қизимизга қўнғироқ қилиб, унга бугун учиб келишни маън этдим. Кейин маълум бўлишича, у патта олган самолёт фалокатга йўлиқибди».

Бу самолёт билан юз берган ҳодиса матбуотда батафсил ёритилган. Худди шу соатда Тодор Живков ҳукумат самолётида Варнага учиши лозим экан. Учишни тартибга солувчилар София — Варна ўртасида қатновчи самолётга аввал учишни таъқиқлашади, бироздан сўнг эса учувчига зудлик билан осмонга кўтарилишни буюришади. Самолёт эса зарур баландликка чиқа олмай, Искир дарёси қирғоғига бориб урилган.

Марина карахтлик ҳолатига аҳён-аҳёнда тушиб туради. Бир гал қизи унинг ана шундай ҳолатини видеомагнитофон лентасига ёзиб, кассетани дорилфунунга олиб борди. Буни қарангки, умрида биронта чет тилини ўрганмаган ерёнғоқ сотувчи чаласавод аёл карахтлигида қадимги яҳудий, инглиз, фаранг, румий ва араб тилларида бемалол гапираркан. Ҳайратга тушган қизга дорилфунун ўқитувчиси инсон фавқулодда ғайритабиий ҳолатларга тушган пайтлари аждодлари тилларида гапириши мумкинлигини тушунтириб берди.

Ҳар ҳолда Маринанинг оиласи даҳшатга тушган: ахир ажойиботу ғаройиботлар ҳақида ўқиш, эшитиш бошқа-ю у билан ёнма-ён яшаш бошқада. Руҳоний Любомир Шиваров ибодат пайтида художўйлар чет тилларда гапира бошлаган бошқа ҳолатлар ҳам бўлганлигига гувоҳлик берди.

Марина матбуотда шов-шув бўлиш имкониятидан фойдаланишни хуш кўрмайди. У эри билан қизининг бизнинг олдимизда ғаройибот хислатини намойиш қилиш ҳақидаги илтимосини «худо ўзини синовдан ўтказишларини истамайди, бу гуноҳ учун қаттиқ жазолаши мумкин» деди. Шундан сўнг биз руҳоний билан черковга бордик. Мени ишончсизлик, гумонлар қамраб олган, ҳамкасбим — суратчи эса очиқдан-очиқ норози эди. Шанба куни ибодат тантанали хор билан бошланди. Одамга лиқ тўла черковда ёшлар ҳам кўп эдилар. Ҳар бир мадҳиядан сўнг улар ибодат қилишар, Марина ҳам кўзларини юмганча тобора ўз руҳиятига сингиб борарди. Назаримда, у атрофдагиларни бутунлай унутганди. Бирдан у араб тилини эслатувчи қандайдир овозлар чиқара бошлади. Мен диққат билан кузатиб турардим: унинг арабча сўзлаётган йўғон овози бехосдан қизларнинг қўнғироқдай тавшишли товушига алмашди. У энди инглиз тилида ҳамма нарса барбод бўлишини, ер ёрилиб бегуноҳ болаларни ютишини, кўплаб одамлар вайроналар тагида ҳалок бўлишларини айтарди.

Атрофдагилар янги мадҳияни бошлашганда Марина ўзига келиб кўзларини очди. Ибодатдан сўнг у билан хайрлашдик. Мен ҳамон гумонлар оғушида эдим. Назаримда, ўзимни қандайдир ғаройиб бир ҳодисанинг гувоҳи бўлгандай ҳис этардим. Балки эртаси куни... Эронда ер қимирлаш содир бўлмаганда, бу воқеа ҳақида ёзишга журъат этмасдим.

Ушбу ҳодисани изоҳламоқчи эмасман. Бу — мутахассисларнинг иши. Қолаверса, Марина ўзини текширишларига йўл қўймайди. Умри қашшоқликдан, турли касалликлардан эзилиб ўтган бу аёл фақат бир нарсани — ҳаловатни истайди. Мен уни экстрасенслар даволаши мумкинлигини айтганимда, аёл кўнмади. «Кашпировский ва унга ўхшашлар шайтоннинг малайларидир», — деди у.

В. ГАНЧАЕВА,
(«БОЛГАРИЯ» ойномасидан).

Авлодлар ҳамияти

ҲАММАСИ БОБУРНИ ЭСЛАТАДИ

Авлодларимиз орасида шундай кишилар борки, улар ўзларининг меҳнати, замонасида тутган мавқеи, эл орасида қозонган обрў-эътибори билан буюк зот деган мўътабарликка сазовор бўлганлар. Қайта қуришнинг инсонпарварлик ва зиёкорлик туйғулари Бобурнинг қадрқимматини халқимизга қайтариб берди. Шу кунларда унинг она юрти Андижонда шоирнинг 530 йиллик юбилейига (1993 йилда нишонланади) тайёргарлик кўриш ва ўтказиш комиссияси фаолият кўрсатмоқда. Унинг таркибида партия, совет органлари раҳбарлари, ёзувчилар, олимлар, архитекторлар ва бошқа касб кишилари бор. Комиссиянинг 1990—1993 йиллар учун иш режаси тузилган. Уларнинг ҳар бири Бобур номини абадийлаштиришга йўналтирилган.

Шу мақсадда вилоят марказидаги шоҳкўчалардан бирига, Андижон муаллимлар давлат институтига шоир номи берилди. Шунингдек, бирор районни унинг номи билан аташ, вилоятдаги гуманитар фанларга ихтисослашган олий ва ўрта махсус ўқув юртлари талабалари учун «Бобур стипендияси»ни таъсис этиш ниятидамиз. Тарих, адабиёт ва тилшунослик соҳасида ёзилган энг яхши асарлар учун шоир номидаги мукофотни таъсис этиш юзасидан юқори ташкилотларга ўз таклифимизни бердик.

Белгиланган тадбирлар орасида бунёдкорлик ишлари алоҳида ўрин тутади. Андижон шаҳридаги архитектура ёдгорлиги бўлмиш «Арк ичи» комплексида Бобур уймузейи ташкил этилди ва ҳайкали ўрнатилди. Келгусида вилоят марказида ҳамда Хўжаобод районида шоир номидаги боғ-сайлгоҳлар, хиёбонлар бўлади. Шаҳарда боғ қуриш учун 120 гектар ер ажратилди. У ерда Бобур хиёбони бунёд этиш ва ҳайкалини ўрнатиш юзасидан тошкентлик мутахассислар билан шартнома туздик. Ҳайкалнинг энг мақбул нусхасини танлаш учун республика Маданият вазирлиги ҳакамлигида ҳайкалтарошлар ўртасида танлов ўтказилади.

Ишларнинг бориши чакки эмас. Бироқ Бобур музейини қуриш масаласи ҳал бўлганича йўқ. Уни Тошкент ва Самарқанд шаҳарларида қуриш кўзда тутилган. Бизнингча, мазкур музей Бобур туғилиб ўсган юрт — Андижонда бўлиши мақсадга мувофиқдир. Биз бу ҳақда мутасадди ўртоқларга мурожаат қилганмиз...

Жумҳурият Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими ҳамда «Китобхон» жамияти ташаббуси билан «Бобур йўллари»да ижодий қатновлар ташкил этилмоқда. Ўтган йилнинг октябрь ойида Марғилон, Ахси, Конибодом, Хўжанд шаҳарлари бўйлаб уч кунлик саёҳат уюштирилди. Бу йил ана шундай саёҳатлар навбати Ўш, Ўзган шаҳарлари ҳамда Афғонистон ва Ҳиндистонга берилади. Полизчиларимиз эса Андижон пахтачилик институти жамоаси билан ҳамкорликда «Бобур қовуни» навини етиштиришни мўлжалламоқдалар. Андижон тиббиёт институти доришунослик кафедраси томонидан «Бобур гулоби» номида чанқовбосди ичимлик яратилди. Шаҳар бадиий буюмлар, Олтинкўл халқ истеъмоли моллари, Шаҳрихон атлас тўқиш фабрикаларида «Бобур чопони», «Бобур телпаги», «Бобур дўпписи», бархит ва ипакли матолардан ёстиқчалар, дастурхонлар ишлаб чиқарилади.

Хуллас, амалга ошириладиган тадбирлар кўп. Шубҳасиз, улар катта маблағ эвазига бажарилади. Буни инобатга олиб вилоят уйжой, коммунал хўжалиги ва ижтимоий ривожланиш давлат банкида 001700722 рақамли Бобур жамғармаси очилди. Буюк шоир номини абадийлаштиришдек савоб ишга хайрихоҳлик билдирган корхоналар, хўжаликлар, муассасалар, ташкилотлар, шунингдек якка шахслар ҳам имкониятлари даражасида мазкур жамғармага ўз улушларини қўшишлари мумкин.

О. КОМИЛЖОНОВ,
халқ депутатлари Андижон вилоят Кенгаши ижроия комитети раисининг муовини.

Мана икки йилдирки, Мунира Нигматулина Жиззах вилоятининг Мирзачўл районидаги марказий дорихонада сидқидилдан меҳнат қилиб келмоқда. У замонавий доришуносликнинг сир-асрорларини Оренбургдаги медицина билим юртида ўрганиб қайтган. Хаста кишиларнинг дарддан фориғ бўлишларида Мунира каби ўз касбига меҳр қўйган кўплаб доришунос қизларимизнинг ҳиссаси бор.

СУРАТДА: М. Нигматулина.

Умарали ҚЎШВОҚ суратга олган.

Мавлон Ғаффорович ВАҲОБОВ

Ўзининг бутун онгли ҳаётини ватанга, Коммунистик партия ишига фидокорона хизмат қилишга бағишлаган машҳур олим, таниқли жамоат арбоби, илм-фан ташкилотчиси, ажойиб педагог, 1941 йилдан КПСС аъзоси Мавлон Ғаффорович Ваҳобов 1991 йил 1 март куни ҳаётдан кўз юмди.

М. Ғ. Ваҳобов 1909 йил 5 майда Қирғизистон ССРнинг Тўқмоқ шаҳрида туғилган эди. У ёшлик йиллариданоқ билимга чанқоқлиги ва меҳнатсеварлиги билан ажралиб турарди.

Мавлон Ғаффорович катта ҳаёт мактабини ўтди: саводсизликни тугатиш курсларининг муаллими бўлиб ишлади, Самарқанд ва Тошкент шаҳарларидаги олий ўқув юртларида дарс берди, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси тарих институти бўлимига, Низомий номли Тошкент давлат педагогика институтининг тарих кафедрасига мудирлик қилди. Мавлон Ғаффорович узоқ вақт партия ва совет ишларида бўлди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби, Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгаши раисининг ўринбосари, Тошкент Олий партия мактабининг директори, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳузуридаги партия тарихи институтининг директори, «Ўзбекистон коммунисти» — «Коммунист Узбекистана» журналининг муҳаррири бўлди.

1944 йили у номзодлик, 1963 йилда эса докторлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди. Унинг илмий асарлари ва монографиялари Ўзбекистон халқларининг маданият тарихидан жой олди. У ўнлаб фан номзодлари ва докторларини тайёрлади.

Мавлон Ғаффорович кексайиб қолган пайтида ҳам ўзининг илмий фаолиятини тўхтатмади. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳузуридаги партия тарихи институтининг катта илмий ходими, ТошДУ КПСС тарихи кафедрасининг профессори бўлиб ишлади.

Унинг илмий-ташкилотчилик, ижтимоий-сиёсий фаолиятини Совет давлати юксак баҳолади, Мавлон Ғаффорович Ленин ордени, иккита Меҳнат Қизил Байроқ ордени, учта Ҳурмат белгиси ордени, СССР медаллари ва Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Раёсатининг фахрий ёрлиқлари билан мукофотланган эди.

М. Ғ. Ваҳобов СССР ва Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг депутати, Ўзбекистон Компартиясининг X, XVI, XVII, XVIII съездларида эса партия Марказий Комитетининг аъзоси этиб сайланган.

М. Ғ. Ваҳобов ўзининг бутун ҳаёти билан атрофдагиларни муносиб яшашга ўргатди. Унинг ёрқин хотираси қалбларимизда сақланиб қолади.

И. А. Каримов, Ш. Р. Мирсаидов, М. И. Иброҳимов, А. С. Ефимов, А. И. Икромов, Ҳ. А. Исамуҳамедов, Р. Маматова, А. И. Фозилбеков, Ж. Ҳамидов, Р. Ғ. Ғуломов, М. И. Искандаров, Ш. Ш. Шоҳалилов.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тонба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 22.00.
Индекс: 64608. 5117-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12